

ØF-Rapport nr. 09/2002

**Lokal tilhørighet, bruk og
synspunkter på framtidig
forvaltning av
Reinheimenområdet**

av

Marit Vorkinn

ØF-Rapport nr. 09/2002

**Lokal tilhørighet, bruk og
synspunkter på framtidig
forvaltning av
Reinheimenområdet**

av

Marit Vorkinn

Tittel: Lokal tilhørighet, bruk og synspunkter på framtidig forvaltning av Reinheimenområdet

Forfattere: Marit Vorkinn

ØF-rapport nr.: 09/2002

ISBN nr.: 82-7356-495-9

ISSN nr.: 0809-1617

Prosjektnummer: K045

Prosjektnavn: KU-Reinheimen

Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Oppland og Møre og Romsdal

Prosjektleder: Marit Vorkinn

Referat
Rapporten oppsummerer resultatene fra en intervjuundersøkelse blant lokalbefolkningen i de seks kommunene som er berørt av forslaget til verneplan for Reinheimen (Norrdal, Rauma, Lesja, Vågå, Lom og Skjåk). Rapporten belyser lokalbefolkningens bruk og tilknytning til områdene, synspunkter på framtidig forvaltning av området, samt antatte konsekvenser av vern for egen bruk og opplevelse av området.

Sammendrag: Nei

Emneord: Nasjonalpark, lokalbefolkning, stedstilhørighet, bruk

Dato: April 2002

Antall sider: 47 + vedlegg

Pris: Kr 150

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer
Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: oef@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

©Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1
0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og
strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre
erstatningsansvar.

Forord

Denne rapporten er utarbeidet som en del av konsekvensutredningsprogrammet for verneplan Reinheimen (Direktoratet for naturforvaltning 2000). Ett av de forholdene som skal utredes er "Lokal forvaltning og identitet". Denne rapporten er ment å være én del av bakgrunns materialet for å vurdere dette forholdet. I tillegg har Sæbjørn Forberg laget en utredning om områdenes kulturelle (kollektive) identitetsverdier for lokalsamfunnene, kalt "Forvaltning av Reinheimen og lokal kulturell identitet i Nord-Gudbrandsdalen". Rapporten oppsummerer resultatene fra en intervjuundersøkelse blant lokalbefolkningen i de seks kommunene som berøres av verneforslaget; Norddal og Rauma i Møre og Romsdal, og Lesja, Vågå, Lom og Skjåk i Oppland. Hovedtema for undersøkelsen har vært bruk og tilknytning til Reinheimen-området, samt holdninger til framtidig forvaltning.

Oppdragsgiver for undersøkelsen er Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Utredningen har hatt et arbeidsomfang på ett og et halvt månedsverk.

Lillehammer 12. april 2002

Kristian Lein
Forskningsleder

Marit Vorkinn
Prosjektleder

Innhold

1 Innledning	1
1.1 Lokal innflytelse på forvaltning av naturressursene	1
1.1.1 Økt vekt på brukermedvirkning i forvaltningsprosesser	1
1.1.2 Delegering av forvaltningsmyndighet til regionalt og lokalt nivå	1
1.1.3 Undersøkelsens rolle i forhold til lokal medvirkning i verneplanprosessen	2
1.2 Oppbygging av rapporten	3
2 Utgangspunkt for undersøkelsen	4
2.1 Faglig perspektiv: Hva ønsker vi å undersøke, og på hvilken måte?	4
2.2 Ulike typer av verdier	5
2.2.1 Er symbolverdier noe som det bør tas hensyn til i forvaltningen av naturområder?	7
3 Gjennomføring, utvalg og representativitet	9
3.1 Representativitet i forhold til kjønn, alder, utdanning og bostedskommune	10
4 Bruk og tilknytning	14
4.1 Tilknytning til kommunen	14
4.2 Bruks- og eiendomsretter i Reinheimen-området	15
4.3 Bruk av Reinheimen-området	16
4.4 Tilknytning til bestemte deler av Reinheimen-området	20
5 Synspunkter på forvaltning av Reinheimen-området	23
5.1 Hvor verdifullt mener lokalbefolkningen at Reinheimen-området er?	23
5.2 Kjennskap til og interesse for verneplanene	24
5.3 Framtidig forvaltning av Reinheimen-området	25
5.3.1 Vern/ikke-vern	25
5.3.2 Forvaltningsansvar for ulike oppgaver	28
5.3.3 Tradisjonell bruk - ny bruk	31
6 Hvordan tror lokalbefolkningen at vern vil påvirke deres opplevelse og bruk av Reinheimen?	35
7 Diskusjon av resultatene	39
7.1 Reinheimen- ett område, mange steder	39
7.2 Mange ulike former for tilknytning	39
7.3 Holdninger til vern	40
7.4 Framtidig forvaltning av Reinheimen-området	41
7.5 Mulige konsekvenser av et vern - avbøtende tiltak	43
8 Referanser	45

Vedlegg: Spørreskjema	48
------------------------------------	-----------

1 Innledning

1.1 Lokal innflytelse på forvaltning av naturressursene

1.1.1 Økt vekt på brukermedvirkning i forvaltningsprosesser

Innen naturforvaltning både nasjonalt og internasjonalt er det de seinere årene lagt økende vekt på brukermedvirkning i forvaltningen, dvs. at alle som berøres av en beslutning skal ha mulighet til å øve innflytelse på den beslutningen som tas (Poisner 1996, Kaltenborn & Thorsberg 1998). Den økte brukermedvirkningen har sin bakgrunn i prinsipper om rettferdighet og demokrati, men også i ønsker om større ansvarliggjøring av berørte parter, større legitimitet for de beslutninger som fattes, og/eller fordi forvaltningen ønsker å få tilgang til lokal kunnskap (Guldvik & Arnesen 2001). Brukermedvirkning er juridisk hjemlet i flere lover, viktigst for forvaltningen av naturområder er antakelig bestemmelsene i plan- og bygningslova (spesielt § 16: *Samråd, offentlighet og informasjon*) og Naturvernlova (§18) (<http://www.lovdatab.no/all/alfab.html>). Selv om lovverket hjemler en *formell* mulighet for innflytelse på forvaltningstiltak, vil måten dette praktiseres på av forvaltningen være avgjørende for om muligheten er reell. Dette gjelder både måten medvirkningsprosessene organiseres på, hvilken form medvirkningen har og det gjelder på hvilket tidspunkt i beslutningsprosessen brukerne gis anledning til å medvirke. I forhold til organisering så vil f.eks. åpne høringer være kostnadseffektive for forvaltningen, men kunne virke ekskluderende på de brukerne som ikke har trening i å snakke i forsamlinger. Det kan også tenkes medvirkningsprosesser der lokalbefolkningen konsulteres for å besvare spørsmål, men hvor de ikke gis delaktighet i de beslutninger som tas (Krogh, udatert). Videre er det slik at medvirkning tidlig i en beslutningsprosess vil ha større sjans for å påvirke resultatet enn medvirkning som kommer f.eks. etter at ulike alternativ er ferdig utredet. Alle disse forholdene vil virke inn på om forvaltningsprosessen oppleves som *rettferdig* av deltakerne, og dermed hvilken tillit, støtte og aksept utfallene av forvaltningsprosessene oppnår (Smith & McDonough 2001).

1.1.2 Delegering av forvaltningsmyndighet til regionalt og lokalt nivå

En beslektet prosess med økende brukermedvirkning, er tendensen til økt delegering av forvaltningsmyndighet fra nasjonalt til regionalt og lokalt nivå. På 90-tallet har det foregått en omfattende desentralisering av myndighet innen flere sektorer. Innen naturforvaltningssektoren er myndighet delegert fra sentralnivået og til regionalt og

kommunalt nivå f.eks. gjennom forsøkene med regionale rovviltnemder, lokal forvaltning av de utnyttbare vilt- og fiskeressursene og lokal forvaltning av naturreservater. I Stortingsmelding nr. 24 (2000-2001) om “Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand” signaliseres det at kommunene skal få økt lokalt ansvar i planlegging og forvaltning etter flere lover. Hensynet til lokalt selvstyre og deltakelse er også ett av tre hovedkriterier som oppgavefordelingsutvalget har brukt for sine vurderinger. (NOU 2001:22.). Dette er begrunnet ut fra tre verdier: a) Frihetsverdien, dvs. frihet til å virkeliggjøre det lokale fellesskapets interesser, b) Deltakelsesverdi, dvs. at “kommunale organer gir lokalbefolkningen mulighet til medbestemmelse i saker som i særlig grad berører dem selv” og c) Effektivitetsverdien, dvs. at kommuneinstitusjonene pga. nærhet til innbyggerne, vurderes som særlig egnet til å formidle offentlige goder på en effektiv måte.

1.1.3 Undersøkelsens rolle i forhold til lokal medvirkning i verneplanprosessen

Undersøkelsen som er gjennomført blant lokalbefolkningen i de seks kommunene i tilknytning til konsekvensutredningen for Reinheimen, faller klart innenfor de generelle utviklingstrender som er nevnt i de to foregående avsnittene. I forhold til brukermedvirkning gis et tilfeldig (og dermed antatt representativt) utvalg av befolkningen i de berørte kommunene anledning til å uttrykke sin mening. Det er heller sjelden at lokalbefolkningens synspunkter kartlegges på en så grundig måte i forvaltningsprosesser. Det er også sjelden at de spesifikke *lokale* verdiene blir kartlagt på en så omfattende måte. I denne rapporten er den individuelle, følelsesmessige tilknytningen til de områder som omfattes av verneforslaget kartlagt. I tillegg er det som nevnt utarbeidet en egen rapport om områdenes kulturelle identitetsverdier.

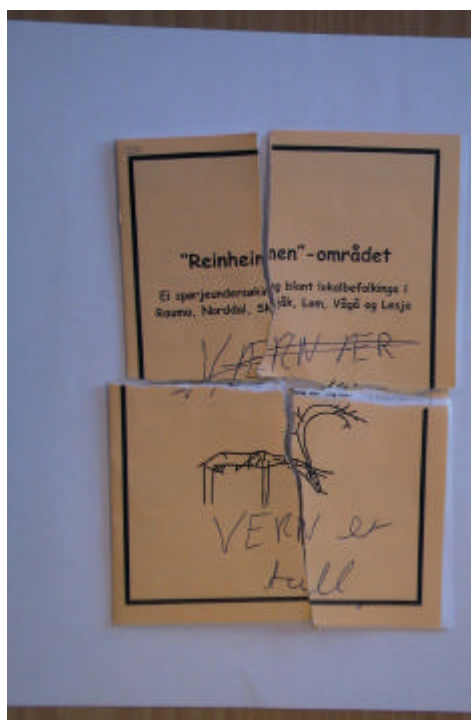
I tillegg til at kartleggingen av lokale verdier og holdninger er omfattende, kommer også utredningen på et tidspunkt som gjør det mulig med en reell påvirkning av beslutningsprosessene. Viktigst her er at undersøkelsen kartlegger holdningene til framtidig forvaltning av områdene, sett i forhold til de alternativer for forvaltningsordninger som er ansett som mest realistiske på det tidspunkt undersøkelsen er gjennomført.

Selv om lokalbefolkningens interesser blir kartlagt relativt grundig i denne konsekvensutredningsprosessen, er det nødvendig å minne om at resultatene fra en spørreundersøkelse ikke gir “sannheten”. En ser i en stadig sterkere grad at spørreundersøkelser og meningsmålinger brukes og misbrukes for å legitimere ulike aktørers syn. Det er viktig å være klar over at slike undersøkelser bare gir kunnskap om et bestemt utsnitt av virkeligheten. Ordtaket om at “som man roper i skogen får man svar” gjelder i høyeste grad også for spørreundersøkelser. For det andre må resultater fra slike undersøkelser alltid

tolkes, og “Hva som er godt eller dårlig resultat vil avhenge av utgangspunktet til den som står for vurderingen” (Aars 2000).

1.2 Oppbygging av rapporten

Hovedmålgruppen for rapporten er offentlig forvaltning og de berørte kommunene. Vi har derfor valgt å holde fagterminologien på et minimum, selv om dette har gått på bekostning av det teoretiske presisjonsnivået. For å lette tilgjengeligheten til resultatene, er resultatene i stor utstrekning illustrert ved bruk av figurer. Siden oppretting av nasjonalparker og lokal forvaltning av naturområder er omstridte tema, er det i rapporten lagt stor vekt på å forklare hva slags utgangspunkt og tenkemåter som ligger til grunn for undersøkelsen, og hva det er en har målt og ikke målt (kapittel 2 og 3). Deretter har vi valgt presentere resultatene fra undersøkelsen forholdsvis detaljert i kapittel 4, 5 og 6 slik at det er mulig for leseren å se hva tolkningen av resultatene bygger på. En diskusjon av resultatene følger så i kapittel 7.

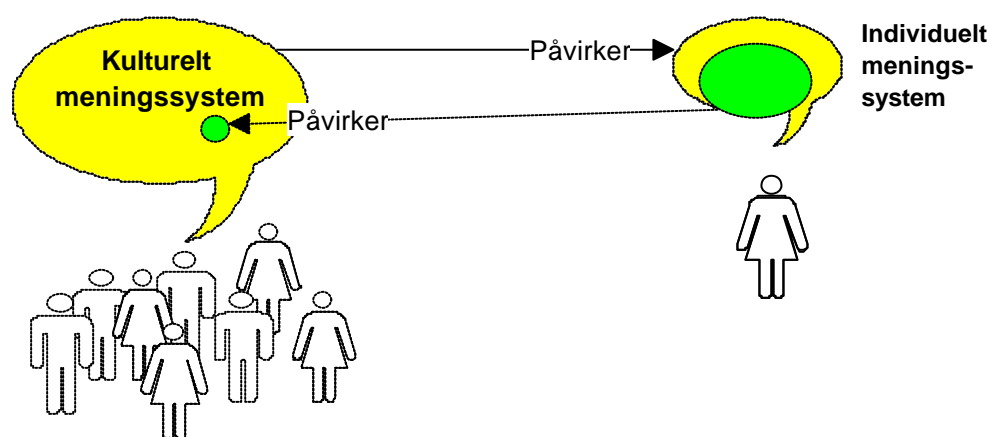
Figur 1 *Det er uvisst om det var undersøkelsen eller verneplanene som frambrakte denne resolute reaksjonen!*

2 Utgangspunkt for undersøkelsen

2.1 Faglig perspektiv: Hva ønsker vi å undersøke, og på hvilken måte?

Idéer, verdier, normer og holdninger er ikke isolerte fenomener, men komponenter i større *meningssystemer*. Slike meningssystemer er nødvendige for å kunne fortolke den kontinuerlige strømmen av informasjon og inntrykk vi mottar fra omgivelsene. Meningssystemer kan studeres fra ulike faglige perspektiver og med ulike metoder. Et hovedskille går imidlertid på om en ønsker å belyse *individuelle* eller *kulturelle(kollektive)* meningssystemer. Eller sagt på en annen måte; Ønsker en å belyse holdninger, verdier og synspunkter hos den enkelte innbygger på et gitt tidspunkt, eller ønsker en å fokusere på de ideer, kunnskap og verdier som i større eller mindre grad er felles for alle innbyggerne i et samfunn, og som har vokst fram over tid, gjerne over flere generasjoner. F.eks. kan det i et lokalsamfunn være en felles, grunnleggende oppfatning av at naturen er til for å brukes, basert på lange tradisjoner om næringsmessig bruk av utmarka. På “hjemmesidene” for Skjåk kommune presenterer f.eks. Skjåk kommune seg på denne måten; “Naturverdiane er ein bruksverdi for skjåkværanane, jakt og fiske har lange tradisjonar i Skjåk” (<http://www.skjaak.kommune.no/ombygda.html>).

De individuelle og kulturelle meningssystemene er tett sammenbundne, og fungerer i et gjensidig samspill. Individene bruker de kulturelle (kollektive) meningssystemene for å tolke informasjon fra omverdenen og skape mening i sine liv, men samtidig er det slik at kulturelle (kollektive) meningssystemer skapes, påvirkes og endres gjennom individuelle handlinger (figur 2).

Figur 2 Samspillet mellom individuelle og kulturelle meningssystemer

Det blir hevdet at samfunnsforskningen ennå ikke har funnet noen god løsning for å beskrive og forstå dynamikken i dette samspillet (Brøgger 1999). Verken studier av individer eller grupper/samfunn er alene tilstrekkelig for å forstå dette samspillet. Mens vi kan observere eller spørre direkte om individuelle meninger og handlinger, blir de kollektive meningssystemene i liten grad uttrykt *direkte* gjennom individuelle menings- og handlingsmønstre, men er en underliggende dimensjon som krever analyse og fortolkning. Det er imidlertid ikke mulig å si at en tilnærming generelt er bedre enn en annen. Valg av tilnærming blir først og fremst et spørsmål om hva det er en ønsker å belyse.

I forbindelse med konsekvensutredningene for verneplan Reinheimen har en valgt å satse på en kombinasjon av ulike tilnærminger. Denne rapporten oppsummerer en undersøkelse av de individuelle meningssystemene, dvs. hvilke holdninger og verdier enkeltmedlemmer av lokalsamfunnene i de seks berørte kommunene har. Kulturelle fellesverdier for lokalsamfunnene er som nevnt i forordet beskrevet i en egen rapport.

2.2 Ulike typer av verdier

Det finnes ingen presis definisjon på hva en verdi er, men enkelt sagt er “verdier er et gode, noe vi setter pris på” (Burkeland og Veiden 1999) og dermed etterstreber. Andre legger vekt på at verdiene har evne til å bevege oss følelsesmessig og derigjennom motivere til handlinger (Schroeder 1996). Et viktig aspekt ved verdier er at de verken er stabile eller objektive, men er uttrykk for en interesse eller prioritering hos enkeltpersoner, grupper eller samfunn innenfor bestemte tidsrom. F.eks. vil en ressurs som skog i dag kunne ha økonomisk verdi for grunneieren, en friluftslivverdi for lokale friluftslivutøvere og en verneverdi for miljøverninteresserte. Skogen representerer med andre ord ulike verdier for ulike grupper. Samtidig er det slik at den enkelte type av verdi kan endre seg over tid, og det forholdsvis raskt. Et eksempel som illustrerer er hyttebygging på Mysusæter, et område i randsona til Rondane nasjonalpark. På slutten av 50-tallet ble det satt opp en del hytter i den delen av området som har panoramautsikt inn mot Rondanemassivet, og som i dag anses for å være blant de mest attraktive hyttetomtene. Sønnen til daværende grunneier husker at en av de som bygde seg hytte her, ga beskjed til grunneieren at tomta var så verdiløs at han ikke ville betale noe for den - hvorpå hyttebyggingen fortsatte uten inngripen (Oskar Rønningen, pers. med.). 40 år seinere ville tomta blitt omsatt for et seks-sifret beløp. Den økonomiske verdien av tomta har med andre ord blitt vesentlig endret i løpet av forholdsvis kort tid.

Det finnes en rekke ulike måter å kategorisere verdier på (se f.eks. Ariansen 1994). I forhold til undersøkelsen formål, er det viktig å skille mellom funksjonelle og symbolske verdier. I Norge, som i mange andre vestlige land, har en i offentlige beslutningsprosesser i hovedsak vært opptatt av de *funksjonelle* verdiene et naturområde har. Den grunnleggende tenkemåten har vært at naturen er et middel for menneskene til å oppnå bestemte målsettinger, som f.eks. å skaffe seg materielle goder som tømmer og energi, eller som en mulighet for å gå på søndagstur for å slappe av. Verdien av et område blir da fastlagt i forhold til hvor godt egnet området er til å oppfylle ulike konkrete målsettinger.

Etter hvert er det imidlertid mange undersøkelser som viser at denne måten å verdsette områder på ikke gir et tilstrekkelig bilde av de verdier naturområder kan ha for mennesker. Det har bl.a. vist seg at naturområder kan ha en følelsesmessig eller symbolsk verdi som går ut over den funksjonelle verdien. Vårt forhold til landskap og natur kan på mange måter sammenlignes med vårt forhold til andre mennesker. I mange tilfeller kan det være de funksjonelle kriteriene ved mennesker vi legger vekt på. Er det snakk om 30 km langrenn i OL er det de som går fortest på ski som stiller opp i den norske drakta, og trenger vi juridisk hjelp, går vi selvsagt til en som har studert jus, ikke til en ingeniør. Men når det gjelder å beskrive de menneskene som har størst betydning for oss, så er det i langt mindre grad slike kriterier som har betydning. Å beskrive kjæresten som 1.85 høy, med brunt hår, en alder på 35 år og med utdanning fra høyskolen i Trondheim, behøver ikke å være noen uriktig beskrivelse. Den kan imidlertid bokstavelig talt være *meningsløs*, fordi den ikke sier noe om den verdien denne personen har for oss. Verdien kan derimot ligge den i helheten denne personen danner og den felles historien familier deler. På samme måte kan en "objektiv" beskrivelse av et naturområde si like lite om hvilke verdier området har for enkelte personer eller grupper. F.eks. vil et område kunne ha en helt spesiell verdi for en familie fordi dette er et område som slekta har brukt i lang tid, mens den for f.eks. fotturister som går fra hytte til hytte, "kun" betyr et vakkert landskap. Et eksempel på symbolverdier finnes også i kulturminnelova fra 1978: "Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, *herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til*" (vår utheving). Dvs. at kulturminneverdiene i et område ikke trenger å være knyttet til områdets fysiske egenskaper, men til den symbolske verdien området har.

Symbolverdier er et komplisert fenomen, som det både er vanskelig å forstå og beskrive. Betydningen av og innholdet i symbolverdier har imidlertid vært drøftet innen en rekke fagfelt, som rekreasjonsforskning (Williams et al. 1992, McIntyre & Pigram 1992, Meyer 1994) reiselivsforskning (Colton 1987), fritidsforskning generelt (Selin & Howard 1988), miljøpsykologi (Proshansky et al. 1983), og markedsforskning (Schultz et al. 1989, Bearden et

al. 1993, Dimanche & Samdahl 1994). I denne litteraturen knyttes symbolverdier til identitet, og særlig til to aspekter ved identiteten, nemlig det å *vite* hvem vi er, og det å *vis*e hvem vi er. Mens en reinsgrav kan oppleves som et steinsatt hull i bakken av en utlending, vil den for lokalbefolkningen kunne symbolisere tidligere generasjoners avhengighetsforhold av og nærhet til naturressursene, og dermed bidra til den enkeltes selvforståelse av hvor de kommer fra og dermed også hvem de er. At materielle ting brukes for å signalisere hvem vi er overfor omverdenen er velkjent. I reklamen er det f.eks. vel så ofte den symbolske betydningen av et produkt som blir vektlagt (f.eks. en ung og trendy livsstil), som de funksjonelle kvaliteten.

Også steder er av de fenomener som kan ha en symbolverdi. I denne rapporten vil vi som nevnt undersøke individuelle holdninger og verdier. Når det gjelder steds symbolverdier, vil vi derfor fokusere på individuell *stedstilhørighet*. Slik tilhørighet hevdes å oppstå hos individer som har overveiende positive opplevelser og erfaringer knyttet til et bestemt område (Proshansky et al. 1983). Selv om denne typen verdier ikke er observerbare som fysiske størrelser ute i terrenget, viser undersøkelser at de er reelle i den forstand at er styrende for folks holdninger og adferd. Undersøkelser har vist at de som har tilhørighet til et sted er mer følsomme for miljøpåvirkninger (Young et al. 1990, Williams and others 1992), og de vil kunne være mindre villige til å forflytte seg fra ett område til et annet som følge av miljømessige endringer (Kleiven 1992, Kaltenborn 1998, Vorkinn 1998). Stedstilhørighet har også vist seg å påvirke holdningene til planlagte miljøinngrep som vassdragsutbygging (Vorkinn & Riese 2001).

2.2.1 Er symbolverdier noe som det bør tas hensyn til i forvaltningen av naturområder?

Det er i hvert fall to vektige grunner til at forvaltningen bør ta hensyn til symbolverdier ved forvaltningen av naturområder. For det første er det fra et demokratisk synspunkt viktig at alle relevante verdier for de berørte brukergruppene blir inkludert. Symbolske og følelsesmessige verdier må imidlertid ikke forstås som et alternativ til de funksjonelle verdiene. Ulike områder kan uten tvil ha både en funksjonell og symbolsk/følelsesmessig verdi, og fra et demokratisk synspunkt vil det være viktig å få kartlagt begge type av verdier i verdivurderinger, slik at alle relevante verdier for berørte brukergrupper blir inkludert.

For det andre vil forvalterne av naturressurser (i vid forstand) også kunne ha en egen nytte av å forstå symbolske/følelsesmessige verdier. Det er ofte denne typen verdier som ligger bak naturressurskonflikter, og en forståelse av disse verdiene er ofte nødvendig for å forstå dynamikken i prosesser rundt brukermedvirkning og deltakelse i den offentlige debatten mer generelt, særlig i lokalsamfunn. Forståelsen for denne typen verdier vil også kunne påvirke den

legitimitet som forvaltningsmyndighetene har blant publikum. I en evaluering av den områdeforvaltning som er foretatt av USDA Forest Service, blir det bl.a. hevdet at tendensen til å behandle de følelsesmessige og symbolske verdiene som irrelevante, er en viktig årsak til den mistroen som finnes blant publikum til offentlige forvaltningsmyndigheter (Larson et al. 1990).

3 Gjennomføring, utvalg og representativitet

Undersøkelsen ble gjennomført som en postalundersøkelse. Spørreskjema ble sendt til 200 personer i de seks kommunene som verneforslaget omfatter (Norrdal og Rauma i Møre og Romsdal, og Lesja, Vågå, Lom og Skjåk i Oppland), i alt 1200 personer.

Utvalget ble trukket tilfeldig fra Folkeregisteret, i aldersgruppen 18-74 år. Ved bruk av adresser fra Folkeregisteret gis det kun tillatelse til én purring i tillegg til hovedutsendelsen. Dette begrenser svarinngangen sammenlignet med bruk av flere purringer. Denne utvalgsmetoden ble likevel valgt, fordi det var ønskelig med et mest mulig tilfeldig, og dermed representativt, utvalg.

Av 1200 utsendte skjema, kom 6 i retur pga. ukjent adresse. Av nettoutvalget på 1194 personer returnerte 565 skjemaet, hvilket tilsvarer en svarandel på 47%. Med et generelt utvalg av befolkningen og kun én purring, var andelen i overkant av hva som var forventet på forhånd. Med en såpass lav svarandel, er det imidlertid viktig å kontrollere representativiteten av utvalget (jfr. avsnitt 3.1), ved å sammenligne de som deltok i undersøkelsen med tilgjengelig befolkningsstatistikk for de seks kommunene.

Spørreskjemaet ble utarbeidet på nynorsk. Skjemaet ble utformet i samråd med oppdragsgiverne, og skjemaet ble også sendt på høring til lokale myndigheter. I spørreskjemaet ble det inkludert et kart som viser de nåværende arbeidsgrensene for verneplanen. Reinheimen-området er imidlertid stort, og detaljnivået måtte derfor begrenses. Kartetes leselighet ble ytterligere redusert gjennom kopieringen av skjemaene. Dette betyr at grenseangivelsen ble grov. Undersøkelsen viste at en betydelig andel hadde hørt om verneplanene tidligere, og det er derfor sannsynlig at en betydelig andel kjenner til også avgrensingen for området. Resultatene for bruk av området kan imidlertid ikke tas som eksakte størrelser, men betraktes som anslag. Det ble videre antatt at Reinheimen-navnet kunne være kontroversielt for deler av lokalbefolkningen. Vi valgte derfor å sette Reinheimen i hermetegn i skjemaet ("Reinheimen") for å imøtekomme eventuelle negative reaksjoner på navnet.

3.1 Representativitet i forhold til kjønn, alder, utdanning og bostedskommune

Menn er noe overrepresentert og kvinner tilsvarende underrepresentert i undersøkelsen (tabell 1), men forskjellene er såpass små (5 prosent) at de ikke burde påvirke resultatene i særlig grad.

Tabell 1 *Kjønns sammensetning: 18-74 år*

	Befolkningen i de seks kommunene 1.10.99 ¹	Undersøkelsen (N=559)
Menn	52%	57%
Kvinner	48%	43%
I ALT	100%	100%

I forhold til alder er ikke SSBs data og undersøkelsen helt sammenlignbare (tabell 2). SSBs utvalg omfatter fra 16 til 79 år, mens undersøkelsen omfatter 18-74 år. Dette betyr at yngste og eldste aldersgruppe i SSBs statistikk utgjør en relativt større andel av utvalget enn tilsvarende grupper i undersøkelsen, mens det motsatte er tilfelle for aldersgruppene i mellom. Sett i lys av dette, er representativiteten også i forhold til alder akseptabel, selv om de eldste (67-74 år) nok er svakt underrepresentert i undersøkelsen, noe som ikke er uvanlig i denne typen undersøkelser.

¹Spesialutkjøring fra SSB: Personer 18-74 år etter høyeste fullførte utdanning og kjønn. Utvalgte kommuner. 1. oktober 1999. N=13.655

Tabell 2 Alderssammensetning

	Befolkningen i de seks kommunene 1.1.00²	Undersøkelsen (N=546)
16-19 år	7%	
18-19 år		3%
20-39 år	33%	34%
40-54 år	28%	32%
55-66 år	16%	22%
67-74 år		10%
67-79 år	17%	
I ALT*	101%	101%

* Pga. avrundning avviker summene fra 100%

Et annet trekk en ofte ser i slike undersøkelser, er at høyt utdannede er overrepresentert i undersøkelsene. Dette gjelder også her (tabell 3). I undersøkelsen er særlig gruppen med videregående utdanning underrepresentert, mens gruppen med universitets-/høgskoleutdanning er kraftig overrepresentert. Dette er samme mønster for svargivningen som vi fant en undersøkelse om friluftsliv i Trøndelagsfylkene (Vorkinn et al. 2000).

²SSB: Folkemengde etter kjønn og alder. Kommune. 1. januar 2000.

<http://www.ssb.no/folkemengde/tab-2000-04-11-28.html>

Tabell 3 Høyeste utdanningsnivå

	Befolkningen i de seks kommunene 1.10.99³	Undersøkelsen (N=544)
Grunnskole	21.5%	19%
Videregående skole	64.5%	45%
Universitet-/ høyskole (1-3 år)	12%	19%
Universitet-/ høyskole (> 3 år)	2%	17%
I ALT	100%	100%

Skjevheten i forhold til utdanning er såpass stor at utvalget er vektet før utkjøring av resultater, slik at det gjenspeiler en riktig fordeling av utdanning i befolkningen generelt (jfr. tabell 3, data fra Statistisk sentralbyrå).

Som nevnt ble det sendt ut spørreskjema til 200 innbyggere i hver av de seks kommunene undersøkelsen omfattet. Svarandelen varierte noe mellom kommunene (tabell 4). Det ser ut til at svarandelen varierer noe med hvor stort areal i kommunen verneforslaget omfatter. Det er en generell tendens ved spørreskjemaundersøkelser at de som er interessert i det temaet det spørres om, i større grad svarer enn de som ikke er interessert. Også i forhold til ulike former for brukermedvirkning, er manglende interesse i deler av befolkningen antatt å være en viktig årsak til manglende oppslutning om de ulike initiativene til brukermedvirkning (Carr & Halvorsen 2001).

³ Spesialutkjøring fra SSB: Personer 18-74 år etter høyeste fullførte utdanning og kjønn. Utvalgte kommuner. 1. oktober 1999. N=13.655

Tabell 4 *Bostedskommune*

	Svarandel
Rauma	42.5%
Norddal	53.0%
Skjåk	50.5%
Lom	41.5%
Vågå	42.0%
Lesja	50.0%

Ved analysen av resultatene er det brukt forholdsvis enkle statistiske analyser. For å se på forskjeller mellom grupper er det brukt kji-kvadrat-tester eller one-way ANOVA (evt. sjekket med ikke-parametriske tester), avhengig av variabelenes målenivå. Der det er oppgitt at forskjellene er signifikante, betyr dette at gruppene er testet med en av de her nevnte testene, og med et signifikansnivå på $p=0.05$.

4 Bruk og tilknytning

Tilknytningen til ulike områder i en kommune vil variere mellom innbyggerne. I tillegg til behovet for å skille mellom ulike geografiske områder, er det også viktig å være klar over på hva slags *type* tilknytning det er en måler. I forbindelse med en undersøkelse om planene for utbygging av Øvre Otta, viste det seg f.eks. at det var forholdsvis liten sammenheng mellom tilknytning til de områdene som ble berørt av utbyggingen, og tilknytning til kommunen som sådan (Vorkinn & Riese 2001). Det viste seg også at holdningene til utbyggingen varierte med hva slags type av tilknytning en spurte om. Mens de som oppga at de var sterkt knyttet til Skjåk kommune var mer positive til en utbygging enn de med svakere tilknytning, var tilfellet det motsatte når det gjaldt tilknytning til de berørte områdene. Her var de med sterkeste tilknytning mest negative til en utbygging. En mulig forklaring på denne forskjellen er at tilhørighet til kommunen som helhet reflekterte tilknytning til Skjåk-*samfunnet*, dvs. det sosiale miljøet, mens tilknytningen til de berørte områdene reflekterte tilknytning til det fysiske miljøet. Både denne undersøkelsen og andre (Meyer 1996) viser at tilknytning må måles i forhold til ulike nivåer, og på ulike måter.

4.1 Tilknytning til kommunen

Det viser seg at en svært stor andel har sterk tilknytning til den kommunen hvor de er bosatt. I gjennomsnitt har de spurte bodd om lag 35 år i kommunen. 90% av de spurte har bodd lengre enn 10 år i kommunen. Nesten 80% har for øvrig bodd halvparten eller mer av livet sitt i den kommunen hvor de nå er bosatt.

Mange uttrykker at de har sterk tilknytning til kommunen. På en skala fra 1 til 7 der 1 representerer "Ikke knytt til i det heile" og 7 "Svært sterkt knytt til", var gjennomsnittet på 5.9. Tilknytningen til kommunen varierer lite mellom kommunene. Gjennomsnitts-tilknytningen varierer fra 5,6 (Norrdal kommune) til 6,2 (Skjåk og Lesja).

Tilknytningen til kommunen gjenspeiles også i at det er få som har lyst til å flytte. Bare 22% er villige til å flytte til et annet sted i landsdelen, dersom om de kunne bedre arbeids- eller levekårene sine (tabell 5). De bosatte i de seks berørte kommunene synes å være langt mer rotfaste enn gjennomsnittet av nordmenn. I en undersøkelse om nasjonal identitet i 1995, var nesten dobbelt så mange (42%) villige til å flytte innen landsdelen (Skjåk & Bøyum 1995).

Tabell 5 Dersom du kunne bedre arbeids- eller levekårene dine, hvor villig eller uvillig ville du være til å flytte et annet sted i landsdelen?

	De seks berørte kommunene	Landsgjennomsnitt - 1995
Svært villig	6%	12%
Nokså villig	16%	30%
Verken villig eller uvillig	21%	19%
Nokså uvillig	19%	21%
Svært uvillig	33%	16%
Vet ikke	5%	2%
I alt	100%	100%
N=	555	1497

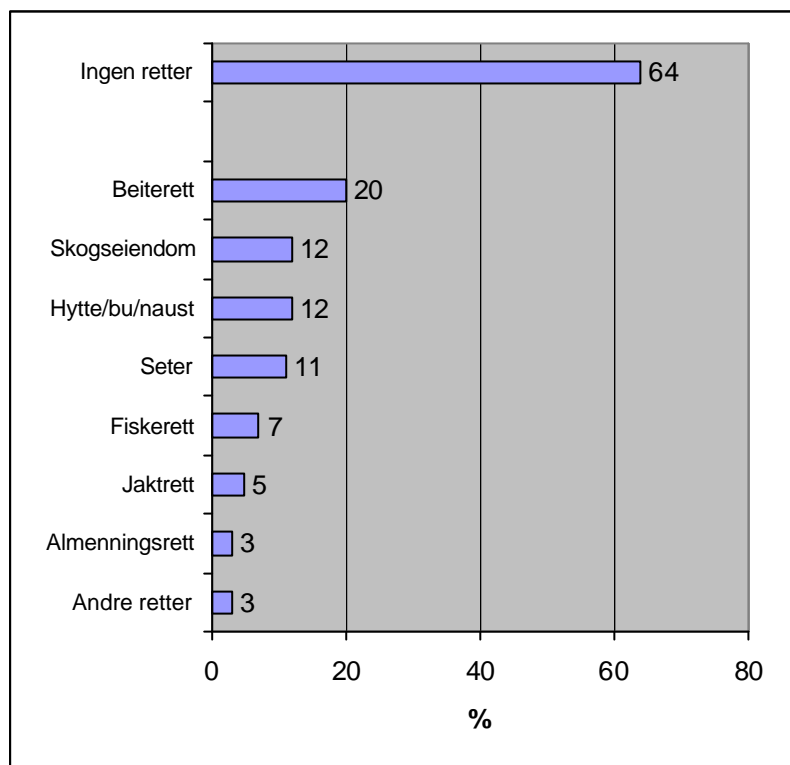
4.2 Bruks- og eiendomsretter i Reinheimen-området

Bruks- og eiendomsretter kan også ses som en form for tilknytning til Reinheimen-området. En tredjedel av de spurte oppgir at de selv eller andre i husstanden har bruks- eller eiendomsrett i Reinheimen-området. Beiterett er den vanligste retten (figur 3).

Andelen som har rettigheter i Reinheimen-området er større i Skjåk og Lesja enn de andre kommunene. Antall svar pr. kommune er forholdsvis få, slik at en må tolke resultatene med forsiktighet, men resultatene stemmer overens med det en ville forventet på forhånd, og de er også statistisk signifikante. Mens 50-60% av de spurte i Lesja og Skjåk oppgir at de selv eller andre i husstanden har bruks- eller eiendomsrett i Reinheimen-området, varierer dette mellom 20-30% i de andre kommunene.

De med rettigheter i husstanden uttrykker en sterkere tilknytning til bostedskommunen enn de uten slike rettigheter (gjennomsnittlig tilknytning på henholdsvis 5,7 og 6,4). Det er også verdt å merke seg at andelen med svært sterk tilknytning til kommunen (skåre 7), er langt større i gruppen med rettigheter (62 vs. 38% i de to gruppene).

Figur 3 Har du eller andre i husstanden noen bruks- eller eidsrettigheter i det området som er avmerket som Reinheimen? (N=539)

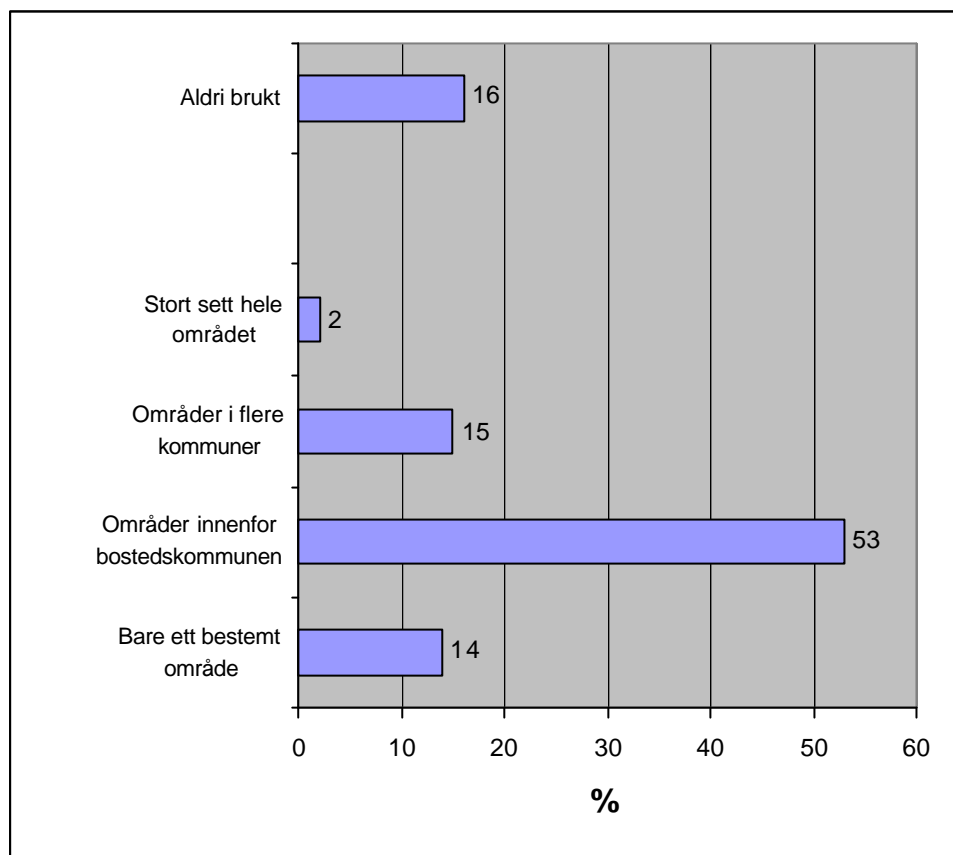

4.3 Bruk av Reinheimen-området

Mange av innbyggerne i de seks kommunene har brukt Reinheimen-området, og de fleste av brukerne har lang erfaring fra området. 16% oppgir at de aldri har brukt Reinheimen-området. De som har brukt området har brukt det i gjennomsnitt 15,5 år. De aller fleste av brukerne (86%) har brukt området i 10 år eller mer.

Reinheimen omfatter som nevnt områder i seks kommuner. Ikke uventet er det svært få som bruker stort sett hele dette området (2%). 15% av lokalbefolkningen bruker områder i flere kommuner. De aller fleste bruker med andre ord områder kun innenfor ei kommune (figur 4)

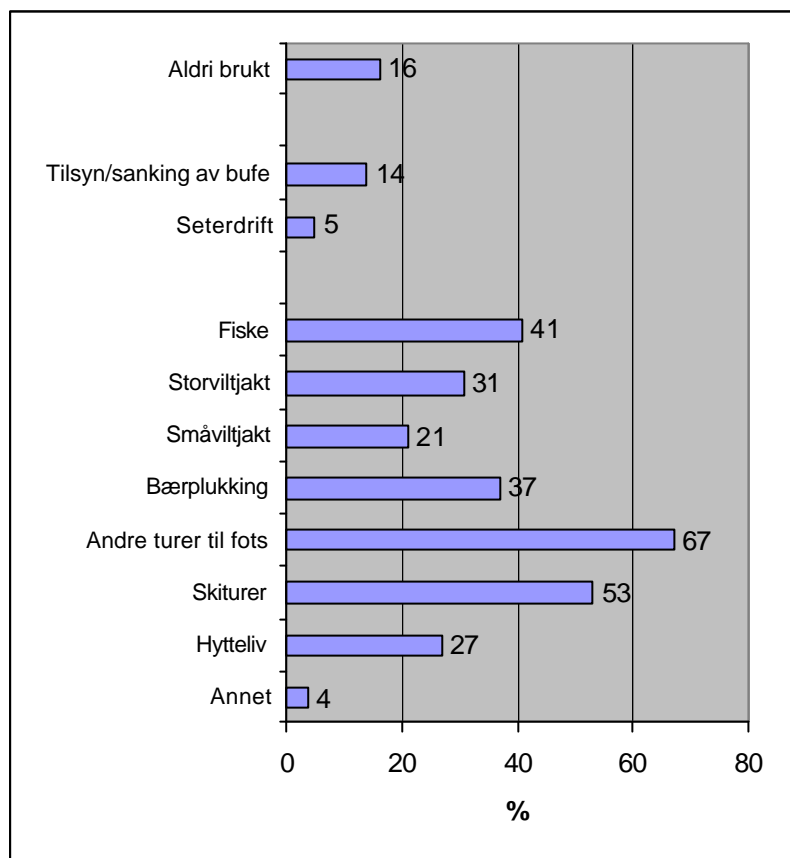
Figur 4 Bruker du vanligvis bare en del av Reinheimen, eller bruker du store deler av området?

Reinheimenområdet er mest brukt til rekreasjonsformål, men en betydelig andel har også brukt det i forbindelse med næringsutøvelse. Av de 84% som oppga at de hadde brukt området hadde så og si alle brukt det til rekreasjonsformål, mens 17% av befolkningen totalt hadde brukt det i forbindelse med næringsutøvelse. Vi har da regnet jakt og fiske som rekreasjon, selv om jakt og fiske kan nok fortsatt være viktig for enkelte som matauk. Figur 5 gir en mer detaljert oversikt over hvordan lokalbefolkningen i de seks kommunene bruker Reinheimen-området.

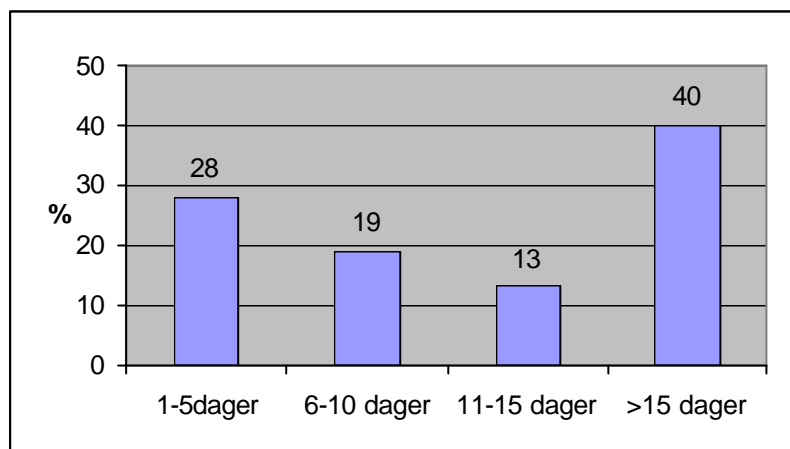
Figur 5 Hvordan har du vanligvis brukt Reinheimen-området? (N=533)

(Det var her mulig å oppgi flere former for bruk)

Det siste året ble Reinheimen-området brukt av 70% av de spurte. 68% hadde brukt området sommerhalvåret (1.5.-31.10.) i gjennomsnitt 15 dager, mens 45% hadde brukt området i vintersesongen (1.11.-30.4.), i gjennomsnitt 12 dager. Totalt ble Reinheimen-området brukt i gjennomsnitt 22 dager siste år, blant de som brukte området. Variasjonen i antall bruksdager er imidlertid stor, se figur 6.

Figur 6 Gjennomsnittlig antall dager Reinheimen-området ble brukt siste år blant de som brukte området (70% av de spurte). (N=363)

Det er en svak, positiv sammenheng mellom tilknytning til bostedskommunen og antall bruksdager siste år ($r=0.134$, $p<0.05$, $N=512$). Dvs. at de med sterk tilknytning til kommunen brukte Reinheimen-området litt mer enn de med svakere tilknytning.

Bruk og tilknytning til spesielle steder har i flere undersøkelser vist seg å samvariere. Det var derfor forventet at det samme ville være i tilfelle for Reinheimen-området, noe som viste seg å stemme. Mens de som har tilknytning til et bestemt område hadde brukt Reinheimen-området i gjennomsnitt 23.3 dager siste år (ikke-brukere inkludert), hadde de som ikke hadde en slik tilknytning brukt Reinheimen bare 8.5 dager ($F=28.60$, $p<0.05$, $N=496$).

Også rettighetsforholdene slår kraftig ut på bruken. De som er tilknyttet en husholdning som har bruks- eller eidsrett i området, brukte området i gjennomsnitt 27.6 dager siste år, sammenlignet med 8.4 dager blant de uten slike rettigheter ($F=49.75$, $p<0.05$, $N=502$).

I og med at rettighetsforhold og tilknytning til spesielle steder samvarierer, laget vi en sammensatt, ny variabel som besto av en kombinasjon av disse variablene. Gjennomsnittlig antall bruksdager for de ulike kombinasjonsmulighetene er vist i tabell 6.

Tabell 6 Gjennomsnittlig antall bruksdager siste år i Reinheimenområdet, i forhold til tilknytning til et spesielt område i Reinheimen og hvorvidt respondenten er tilknyttet en husholdning som har bruks- eller eiendomsrett i området

	Gjennomsnittlig antall dager siste år	N=
1. Verken rettighet eller tilknytning til spesielt sted	6	216
2. Rettighet, men ikke tilknytning til spesielt sted	16	61
3. Ikke rettighet, men tilknytning til spesielt sted	13	116
4. Både rettighet og tilknytning til spesielt sted	33 ⁴	119

Som en ser av tabellen, synes både det å ha rettigheter i området og tilknytning til et spesielt sted å påvirke bruken av området.

4.4 Tilknytning til bestemte deler av Reinheimen-området

På forhånd antok vi at få ville kjenne seg knyttet til Reinheimen-området som helhet fordi dette i liten grad har vært betraktet som en naturlig enhet tidligere, slik at en eventuell tilknytning ville gjelde enkeltområder. At så få (under 2%) bruker stort sett hele området, er en indirekte støtte for denne antakelsen.

Knapt halvparten (46%) av de spurte oppga at det var en spesiell del av Reinheimen-området som de kjenner seg ekstra knyttet til. De fleste synes å være forholdsvis sterkt knyttet til disse områdene. På skalaen fra 1 (=Ikkje knytt til i det heile) til 7 (=Svært sterkt knytt til), var den gjennomsnittlige tilknytningen på 5,6. Hva slags område folk kjenner seg knyttet til, varierer imidlertid mye. Her ble folk sjøl bedt om å skrive navnet på området. Mange av de områdene som ble nevnt overlapper, men det er likevel verdt å legge merke til at det ble oppgitt om lag 100 ulike stedsbetegnelser blant de 242 som oppga at de følte seg knyttet til et bestemt område. Her er det med andre ord et stort mangfold i måten Reinheimen-området oppleves på!

For å utdype forståelsen av tilknytningen til bestemte område, ble det stilt en del tilleggsspørsmål:

⁴ Det høye gjennomsnittet skyldes i stor grad et mindretall (knapt 10%) som oppgir å ha brukt området svært mange dager. Kutter en ut denne gruppen, blir gjennomsnittet på 21 dager.

Tabell 6 Enighet med ulike påstander, de som kjenner seg spesielt knyttet til et område i Reinheimen (N=246-250)

Påstander	Gjennomsnitt (1=Svært uenig, 5=Svært enig)
1. Dette spesielle området er viktigere for meg enn de fleste andre områder	3,7
2. Å bruke dette spesielle området gir meg mye glede	4,3
3. Slekta mi har brukt dette spesielle området i lange tider	3,8
4. Dette spesielle området kjennes nesten som en del av meg selv	3,6
5. Dette spesielle området har en spesiell mening for de fleste som bor i kommuneng	3,5
6. Jeg har mange gode minner fra dette spesielle området	4,3
7. Det er først når du har brukt et område i lang tid at du skjønner hvilken verdi området har	4,1

Som en ser av tabellen, er gjennomsnittsskåren for de fleste påstandene høy. Som forventet viste det seg at svargivningen på flere av spørsmålene i tabell 6 samvarierte. En faktoranalyse (som brukes for å finne underliggende dimensjoner i materialet) resulterte i to faktorer som forklarte 59% av variansen i materialet, men bare den ene av faktorene hadde tilfredsstillende reliabilitet. Denne faktoren besto av utsagn 1, 2, 4 og 6, og hadde en α -verdi på 0.836. Det ble derfor laget en felles indeks for disse fire utsagnene, der svarene på de fire utsagnene ble summert og delt på fire. Denne indeksen avspeiler den personlige betydningen områdene har for den enkelte, både positive kognisjoner og identitetsmessig betydning.

En flerveis variansanalyse, der det tas hensyn til samvariasjon mellom de ulike påstandene, viste at det kun var indeksen for den personlige betydningen som samvarierte signifikant med styrken på tilknytningen til det enkelte område. Når en tok hensyn til den personlige betydningen, hadde verken slektas bruk av området eller den spesielle meningen området har for bosatte i kommunen noen effekt for styrken på tilknytningen. (Det var heller ingen interaksjonseffekter som var signifikante). Dette tyder på at personlige opplevelser har stor betydning for den formen for tilknytning som her er målt. En lineær regresjonsanalyse viste at den sammensatte indeksen for tilknytning (positive kognisjoner og identitetsmessig tilknytning) forklarte 40% av variansen i styrken på tilknytningen ($B=1,253$, Adjusted $R^2=0.402$, $p=0.000$). Resultatene kan imidlertid ikke tolkes som om kulturelle symboler ikke har betydning for hvordan et område oppleves. For

det første var det kun to utsagn i skjemaet som målte denne typen fellessymboler eller -mening. For det andre kan det tenkes at folk har et mindre bevisst forhold til slike fellessymboler. For det tredje er det mulig at fellessymbolene virker inn på hvordan områder oppleves og tolkes, men at de ikke i så stor grad som personlige, positive opplevelser fører til en følelsesmessig tilknytning til et område.

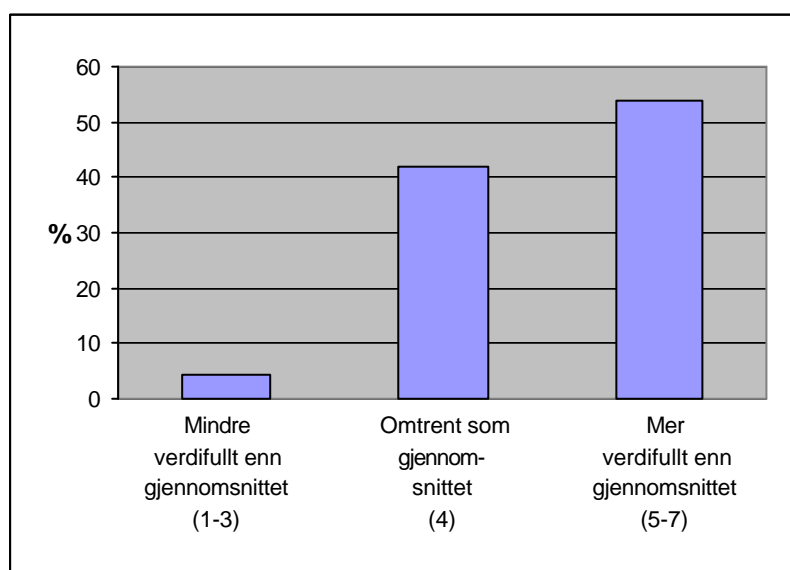
Tilknytning til spesielle områder i Reinheimen varierer med to andre former for tilknytning; tilknytning til kommunen og tilknytning i form av rettigheter. Jo sterkere tilknytning de spurte har til bostedskommunen, desto større er sjansen for at en også føler tilknytning til en spesiell del av Reinheimen, og omvendt ($r=-0.388$, $p<0.05$, $N=239$). To tredjedeler av de som var tilknyttet en husstand med bruks- eller eiendomsrett i Reinheimen-området, følte også tilknytning til en bestemt del av Reinheimen-området. Dette var nesten dobbelt så mange som i gruppen uten slike rettigheter.

5 Synspunkter på forvaltning av Reinheimen-området

5.1 Hvor verdifullt mener lokalbefolkningen at Reinheimen-området er?

For å måle lokalbefolkningens oppfatning av hvor verdifullt Reinheimen-området er, så valgte vi å jamføre Reinheimen med andre høystjellsområder i Norge. Sett i forhold til andre høystjellsområder, deler lokalbefolkningen seg i to. En stor gruppe (42%) mener at Reinheimen-området er om lag som gjennomsnittet av høystjellsområder i Norge, mens nesten all de øvrige (54%) mente Reinheimen-området var mer verdifullt enn gjennomsnittet (svarfordelinga er vist i figur 7).

Figur 7 “Det finnes mange høystjellsområder i Norge. Noen blir regnet for å være mer verdifulle enn andre, enten fordi en her har sjeldne dyre- eller plantearter, eller fordi landskapet er særdeles flott. Hvor verdifullt synes du at “Reinheimen”-området er, sammenlignet med andre høystjellsområder i Norge?”

De fleste synes også det er viktig å ta vare på naturen i Reinheimen-området. På en sjudelt-skala, der 1 representerte “Ikke viktig i det hele tatt” og 7 “Svært viktig” var lå gjennomsnittsvaret på 5,8, dvs. svært høyt. Hvordan folk mener dette best kan gjøres, er imidlertid en annen sak, noe som vi kommer tilbake til i de neste avsnittene.

5.2 Kjennskap til og interesse for verneplanene

En svært stor andel (79%) av lokalbefolkningen har hørt om planene for å verne Reinheimen. Interessen for planene er også forholdsvis stor, med et gjennomsnitt på 4,4, der 1=Ikke interessert i det hele tatt, og 7=Svært interessert. Erfaringen fra tidligere undersøkelser er imidlertid at de som er interessert i det temaet undersøkelsen handler om, i større grad svarer enn andre. Dette kan være tilfellet også i denne undersøkelsen, jfr. tabell 4. Det er derfor grunn til å tro at kjennskapen til planene og interessen for dem, er noe lavere enn det som framkommer i denne undersøkelsen.

Pga. små utvalg skal en være forsiktig med å tolke resultatene på kommunenivå, men en ser at det er ganske store forskjeller mellom kommuner som blir lite og sterkt berørt av utbyggingen. Mens 60% av de spurte i Vågå (N=78) hadde hørt om planene, var andelen hele 90% i Skjåk (N=110).

Det som kanskje er mest verdt å merke seg i forhold til interesse, er at en stor andel av de yngste (18-29 år) ikke har hørt om planene. Hele 44% i denne aldersgruppa svarte at de ikke hadde hørt om planene (N=92). Det er videre en betydelig forskjell mellom de som har tilknytning til et bestemt område i Reinheimen og de som ikke har det (henholdsvis 71 og 88% har hørt om planene, $X^2=25,30$, $df=1$, $p<0.05$). Indirekte synes det også som tilknytning til bostedskommunen spiller en viss rolle, for den gjennomsnittlige tilknytningen til bostedskommunen er signifikant større blant de som har hørt om planene, sammenlignet med de som ikke har hørt om dem (Gjennomsnittlig tilknytning er henholdsvis 6.1 og 5.4, der 1= Ingen tilknytning og 7=Svært sterkt knyttet til, $F=26.84$, $p<0.05$). Det er videre noen flere menn enn kvinner som har hørt om planene, henholdsvis 73 og 82% ($X^2=5,94$, $df=1$, $p<0.05$). Det er også, ikke uventet, flere blant de som hører til i en husstand som har en bruks- eller eiendomsrett i Reinheimen-området, som kjenner til verneplanen, sammenlignet med de som ikke har noen slik rettighet (89% mot 74%, $X^2=19,01$, $df=1$, $p<0.05$). Derimot synes ikke utdanningsnivået å spille noen rolle for om folk har fått kjennskap til planene.

I forhold til interesse *blant de som kjenner til planene*, er det bare mindre forskjeller mellom de gruppene som her er nevnt. Menn er litt mer interesserte enn kvinner, og interessen øker også noe med utdanning, tilknytning til landbruksnæringa og med tilknytningen til spesielle områder og bostedskommunen, men generelt er forskjellene små, selv om de er signifikante.

Når det gjelder forskjellen mellom ulike gruppers kjennskap til verneplanene, så er en mulig forklaring at ulike grupper har fått ulik informasjon. Dette kan f.eks. gjelde de som er tilknyttet

hushold som har eiendomsretter i området. Mer sannsynlig er det imidlertid at forskjellene gjenspeiler forskjeller i interesse for Reinheimen-området spesielt og naturforvaltning generelt. Det antas innen kognitiv psykologi at eksisterende meningsstrukturer (“skjema”) ikke bare påvirker hvordan informasjon fra omverdenen fortolkes, men at de også styrer hvilken informasjon vi velger ut fra omgivelsene. Kort sagt har vi lettere for å legge merke til informasjon om ting vi kjenner fra før, og har interesse for.

Områdene som omfattes av verneforslaget har ikke tidligere hatt et felles navn. Det er derfor ikke uventet at mange (50%) opplever selve navnet “Reinheimen” som fremmed. De fleste (75%) av de som opplever det som fremmed, synes likevel at navnet er greitt. Det er hevdet at navnsetting er en handling som bidrar til å konstruere landskapet (Tilley 1994). Når forvaltningsmyndighetene gir området et nytt navn, kan dette i seg sjøl oppleves som et forsøk på å omdefinere bruks- og myndighetsforhold i området. Dette synes også å bli reflektert i svarene blant de som mener at området burde hatt et annet navn (12-13% totalt). Av disse er det flere som peker på at områdene allerede har navn, og at en bør bruke de opprinnelige navnene. Andre har svart at området bør ha “eit navn som får folk til å kjenne seg som ein del av det” eller at “Må ha plass til fleire dyr enn rein. Kvifor omdøyping?”. To personer la også uoppfordret ved et eget brev om navnespørsmålet når de returnerte spørreskjemaet, noe som er heller uvanlig i slike undersøkelser.

Det er ingen bestemt gruppe som peker seg spesielt ut som større motstandere mot navnet enn andre, men motstanden er signifikant litt større i Skjåk og Lesja enn i de andre kommunene, og også blant de som har tilknytning til et bestemt sted, sammenlignet med som ikke har slik tilknytning. Tilknytning til kommunene har imidlertid ingen betydning her.

5.3 Framtidig forvaltning av Reinheimen-området

5.3.1 Vern/ikke-vern

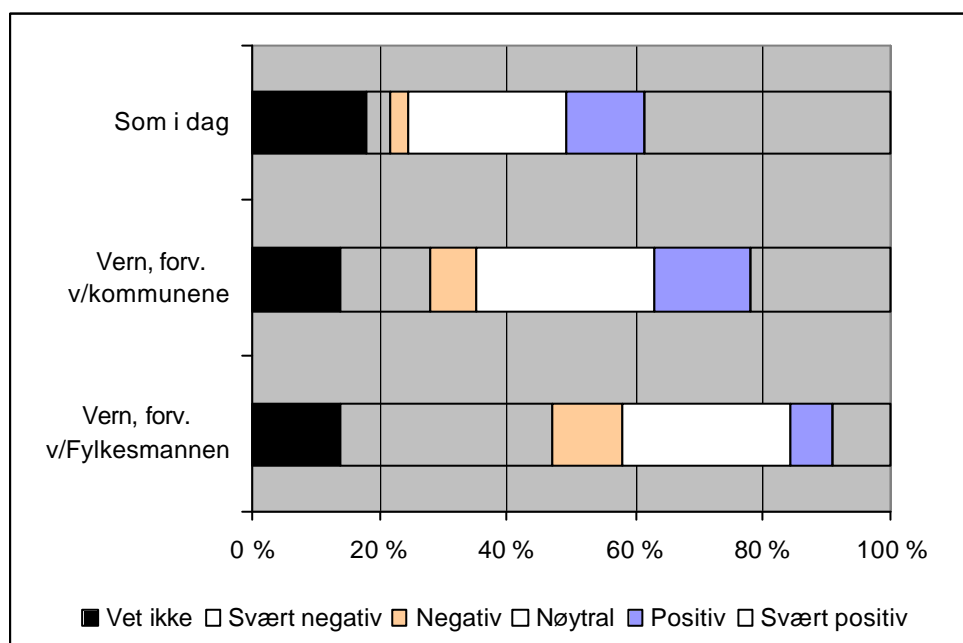
Når det gjelder vern/ikke-vern ble det spurt om tre ulike alternativer:

1. Reinheimen blir vernet som nasjonalpark/landskapsvernområde, Fylkesmannen i Møre og Romsdal har forvaltningsansvaret
2. Reinheimen blir vernet som nasjonalpark/landskapsvernområde, kommunene har forvaltningsansvaret, men forvaltninga må skje i forhold til nasjonale retningslinjer
3. Området blir forvalta som i dag.

Resultatene viser to klare tendenser (figur 8). For det første er det størst oppslutning om at området skal fortsette å forvaltes som i dag. Dersom det skal vernes, er det mest ønskelig at kommunene skal ha ansvaret for forvaltningen. 44% er negative til at Fylkesmennene i de to fylkene skal ha forvaltningsansvaret, så mye som en tredjedel er svært negative.

Den andre klare tendensen er at det en stor andel som ikke har noen klare synspunkter på den framtidige forvaltningen. Andelen som svarer enten “nøytral” eller “vet ikke” er på om lag 40% for alle de tre alternativene. Når en tar i betraktning at de som svarer i slike undersøkelser gjerne er mer interesserte i temaet enn andre, kan dette tyde på at opp mot halvparten av lokalbefolkningen ikke har noe klart standpunkt i denne saken.

Figur 8 Holdning til ulike former for framtidig forvaltning av “Reinheimen”

Det er signifikant flere som har gjort seg opp en mening om forvaltningssituasjonen i Skjåk og Lesja enn i de andre kommunene. De er også signifikant langt flere blant de som har rettigheter i området, flere blant menn, flest i aldersgruppen 45-59 år og flere blant de som har tilknytning til et bestemt område som har gjort seg opp en mening enn andre. Avhengig av hvilket alternativ det spørres om, er det f.eks. 15-20% flere som har gjort seg opp en mening blant de som har tilknytning til et bestemt område, sammenlignet med de som ikke har slik tilknytning. I forhold til tilknytning til kommunen, gjør dette seg kun signifikant utslag i forhold til spørsmålet om

Fylkesmannen som forvaltningenhet. Blant de med sterkest tilknytning til bostedskommunen, er det færre som ikke har gjort seg opp en mening, sammenlignet med de med svakere tilknytning.

Blant til de som *har* gjort seg opp et mening (dvs. at vet-ikke-kategorien utelates fra beregningene), er innbyggerne i Lesja og Skjåk mest negative til at området skal vernes og at Fylkesmennene i Møre og Romsdal/Oppland får forvaltningsansvaret. Tre fjerdedeler i disse to kommunene er negative til en slik forvaltningsløsning, sammenlignet med i gjennomsnitt 40% i de øvrige kommunene. Et vern med kommunene som forvaltningsmyndighet (forvaltning i henhold til nasjonale retningslinjer) er derimot en forvaltningsløsning som flere er positive enn negative til også i Lesja og Skjåk. (40% positive, 27% nøytrale og 33% negative). Andelen som er positive til at området blir forvaltet som i dag er ikke uventet størst i Lesja/Skjåk (80% positive). Det er heller ingen stor motstand i de fire andre kommunene mot at dagens forvaltningsordning fortsetter (11% negative), men andelen som er positive til dette er "kun" 50%. En stor andel (39%) stiller seg nøytrale til dette, noe som kan skyldes at de ikke har så stor interesse for spørsmålet. En annen mulig forklaring er at en del innbyggere i disse kommunene ikke ser dagens forvaltningsordning som optimal, men at alternativet med vern etter naturvernlova likevel ikke er noe ønsket alternativ.

I forhold til å ha rettigheter i området kontra å ikke ha det, følger dette samme mønster som for kommunene. De med rettigheter er mest negative til at fylkesmannen skal ha forvaltningsansvaret (to tredjedeler negative), andelene som er henholdsvis positive og negative til vern med kommunalt forvaltningsansvar er om lag like store, mens de er mest positive til at dagens forvaltningsordning fortsetter (tre fjerdedeler positive). En tilsvarende tendens finner en for de som har tilhørighet til et spesielt område kontra de som ikke har det, og de som har sterk tilknytning til kommunen kontra de som har svakere tilknytning.

I forhold til kjønn er det ingen signifikante forskjeller. I forhold til alder er det få klare tendenser. De yngste (aldersgruppen 18-29 år) er imidlertid mindre positive til at området skal fortsette å forvaltes som i dag. 45% i denne aldersgruppen er positive til dette, sammenlignet med 66% blant de som er eldre. De med lavest og høyest utdanning er mest positive til fylkesmannen som forvaltningsmyndighet. 31% blant de med kun grunnskoleutdanning eller høyskole-/universitetsutdanning over 3 år var positive til en slik forvaltningsordning, sammenlignet med 16% blant de med utdanningsnivå mellom disse to kategoriene. Når det gjelder å fortsette dagens forvaltningsordning er de med høyest utdanning mest kritiske til dette. "Bare" 40% av de med høyskole-/universitetsutdanning over 3 år var positive til at området blir forvalta som i dag, sammenlignet med 62% blant de med lavere utdanning.

Innbyggerne i de seks kommunene ble også spurt om de mente at det ville gjøre noen forskjell for lokalsamfunnet om området blir verna som nasjonalpark eller landskapsvernområde. Over 60% svarte her “vet ikke”, noe som kan tyde på at en forholdsvis stor andel av lokalbefolkningen ikke kjenner godt nok til de to verneformene til å kunne si noe om forskjellen. Knappt en tredjedel mener at det vil gjøre en forskjell, mens 7% svarer at det ikke vil gjøre noen forskjell for lokalsamfunnene hvilken av de to verneformene som blir valgt. De som svarte ja eller nei på dette spørsmålet, ble også bedt om å begrunne standpunktet sitt. Ut fra disse svarene å dømme, har en del mistolket spørsmålet, og svart med tanke på om området blir vernet til forskjell fra at det ikke blir det, f.eks. “Vern er unødvendig”, “Det blir sikkert restriksjoner” etc. Andelen som ikke kjenner de to verneformene fra hverandre, er derfor sannsynligvis høyere enn 60%.

De som mener at det vil gjøre en forskjell for lokalsamfunnet om området blir verna som nasjonalpark eller landskapsvernområde, grunngir dette i hovedsak med at en nasjonalpark vil innebære sterkere restriksjoner på bruken av området og mindre lokal styringsrett, sammenlignet med et landskapsvernområde.

5.3.2 Forvaltningsansvar for ulike oppgaver

Det finnes en rekke mulige alternativer for hvem som skal ha ansvaret for forvaltningsansvaret. Det var ikke mulig å spørre om alle alternativer i et såpass kort skjema, og skjemaet ble derfor avgrenset til de tre mest aktuelle alternativene; 1) Hver enkelt kommune, 2) Et fellesutvalg for kommunene Rauma, Norddal, Skjåk, Lom, Vågå og Lesja og 3) Fylkesmannen. For hver forvaltningsoppgave ble de spurte bedt om å krysse av for hvem de mener bør ha forvaltningsoppgave. De aller fleste satte ett kryss for hver oppgave. Et fåtall (1-2%) krysset imidlertid av for flere alternativer, eller førte på nye alternativer, som grunneierne. For å lette presentasjonene av resultatene, har vi valgt å kutte ut denne beskjedne gruppen.

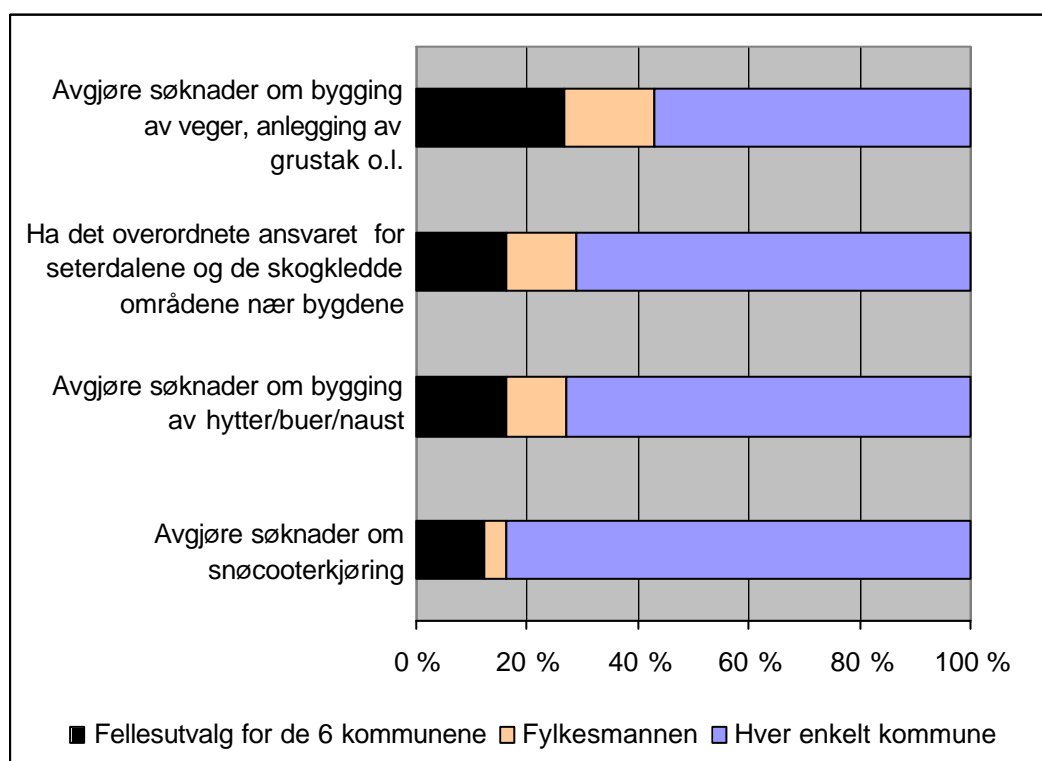
Deler en forvaltningsansvaret opp i enkeltoppgaver, ser en at resultatene samsvarer med holdningene til den framtidige forvaltningen av “Reinheimen”-området, ved at det er stor oppslutning om lokalt forvaltningsansvar, og lav oppslutning om Fylkesmannen som forvaltningsmyndighet. *Det er imidlertid et annet hovedtrekk i resultatene som er verdt å merke seg, og det er at for 7 av 11 tiltak er det halvparten eller mer som ønsker en forvaltningsmyndighet som er overordnet det kommunale nivået.* Dette tyder på at en stor andel av lokalbefolkningen ser uheldige sider ved det kommunale selvstyret, og at de i mange

tilfeller ønsker at en overordnet instans skal ha forvaltningsansvaret. Et fellesutvalg for de seks berørte kommunene er da det klart mest foretrukne alternativet (figur 10).

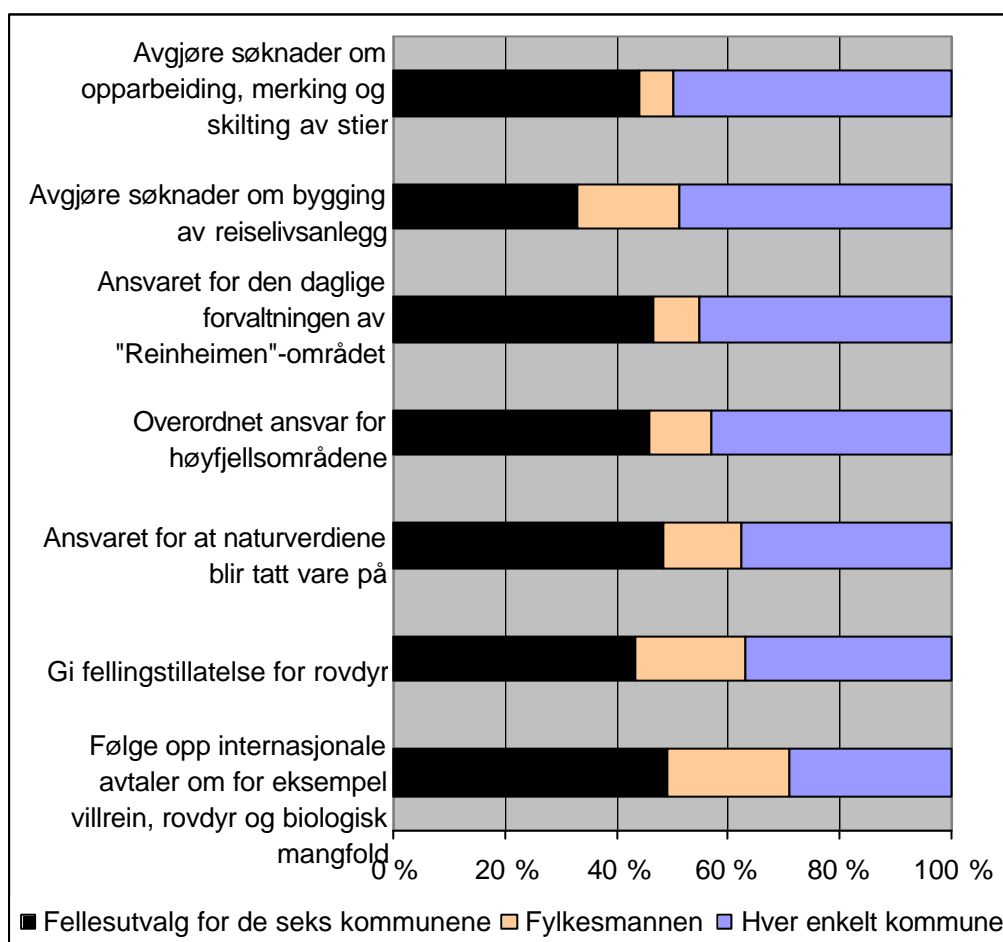
For tre av de nevnte tiltakene er det imidlertid et sterkt ønske om kommunalt selvstyre. Dette gjelder det overordna ansvaret for seterdalene og de skogkleddede områdene nær bygdene, innvilging av søknader om snøscooterkjøring, og bygging av hytter, buer og naust (figur 9). Det er også et flertall som ønsker at kommunen skal ha ansvaret for å avgjøre søknader om bygging av veier, anlegg av grustak o.l. i området. En ser også at for andre typer av byggesøknader, som for reiselivsanlegg, samt opparbeiding av stier etc., så er det en stor andel som ønsker at kommunen skal avgjøre dette selv (figur 10).

På mange måter ser det ut som om det er sterke ønsker om å beholde den lokale myndigheten til å styre *utnyttelsen* av Reinheimen-området, en utnyttelse som i hovedsak er knyttet til seterdalene og de skogkleddede områdene nær bygdene. Når det gjelder det mer overordna verneansvaret, er det i mindre grad ønsker om lokalt ansvar.

Figur 9 Forvaltningstiltak hvor det er et flertall for kommunalt selvstyre

Figur 10 Forvaltningstiltak hvor halvparten eller flere ønsker at et organ overordna kommunen skal ha forvaltningsmyndigheten

Også for disse spørsmålene ser en det samme mønsteret som i materialet for øvrig; De som blir mest materielt berørt av verneplanene, er signifikant mindre positive til ytre inngripen. For disse spørsmålene gir det seg utslag i form av større ønsker om kommunalt selvstyre. Innbyggerne i Skjåk kommune er de som legger størst vekt på det kommunale selvstyret, og innbyggerne i Rauma kommune minst. De som har bruks- eller eiendomsrett i området er mer positive til kommunalt selvstyre enn de som ikke har en slik rett. Det synes imidlertid å være den materielle tilknytningen som gir seg utslag i forhold til synet på forvaltningsnivå. Det viser seg nemlig at den følelsesmessige tilknytningen til enkeltområder *ikke* gir seg utslag i ønsker om større kommunalt sjølvstyre. (Det er knapt forskjeller mellom de som har en følelsesmessig tilknytning til ett område og de som ikke har det). Dette er en indikasjon på at en her har å gjøre med forholdsvis ulike

typer av tilknytning. Kraftig utslag gir derimot tilknytningen til bostedskommunen. Blant de med aller sterkest tilknytning (krysset av på 7 på skalaen fra 1 (ingen tilknytning) til 7 (svært sterk tilknytning) viser det seg å være signifikant større oppslutning om kommunalt selvstyre enn blant de med lavere tilknytning, uansett hvilke forvaltningsoppgaver det spørres om.

Når det gjelder andre kjennetegn, er det en tendens til at aldersgruppen 45-59 år er mer positive til kommunalt selvstyre enn de øvrige aldersgruppene. I forhold til utdanning er de med høgskole/universitetsutdanning mer skeptiske til kommunalt selvstyre når det gjelder overordna ansvar for høyfjellsområdene og ansvaret for internasjonale avtaler, samt for flere typer av byggesaker, sammenlignet med de med kortere utdanning. Derimot er det få forskjeller å spore mellom menn og kvinner.

5.3.3 Tradisjonell bruk - ny bruk

I tillegg til *hvem* som skal forvalte områdene, er et også et spørsmål om *hva slags bruk* som skal tillates i Reinheimen-området i framtida. Som nevnt innledningsvis blir det lagt stor vekt på naturens *bruksverdi* i mange lokalsamfunn, både ut fra tradisjoner og dagens bruk. I undersøkelsen ble derfor sider ved bruken kartlagt noe nærmere gjennom 7 ulike utsagn, som respondentene ble bedt om å ta stilling på en sjudelt skala fra 1="Svært uenig", 4="Verken enig eller uenig" til 7="Svært enig".

Som forventet viser det seg at eldre tiders bruk blir høyt verdsatt, og at områder med kulturminner verdsettes høyere enn "uberørte" naturområder. Utsagnet "Et naturområde med spor etter tidligere tiders bruk (f.eks. vassrenner, reinsgraver, steinbuer) har større verdi enn et naturområde uten slike spor" fikk en gjennomsnittsskåre på 5.7 (7=svært enig) (figur 11). Tilsvarende var er det stor enighet om at "det er viktig å ta vare på den gamle kunnskapen om hvordan en kan utnytte Reinheimen for å overleve (f.eks. jakt, fiske og beiting)" (gjennomsnittsskåre 6.1). Det er også stor enighet om at den tradisjonelle bruken av Reinheimen er bærekraftig, for utsagnet "Den tradisjonelle bruken av Reinheimen (jakt, fiske, beiting) gjør ikke noen skade på naturen" fikk en gjennomsnittsskåre på 6.3. Det er også helt sentralt for lokalbefolkningen å få beholde retten til å utøve den tradisjonelle bruken. På spørsmålet om det er viktig at innenbygdsboende får beholde de rettene de har til jakt og fiske i Reinheimen-området var gjennomsnittsskåren på hele 6.5.

Figur 11 Tradisjonell bruk av området

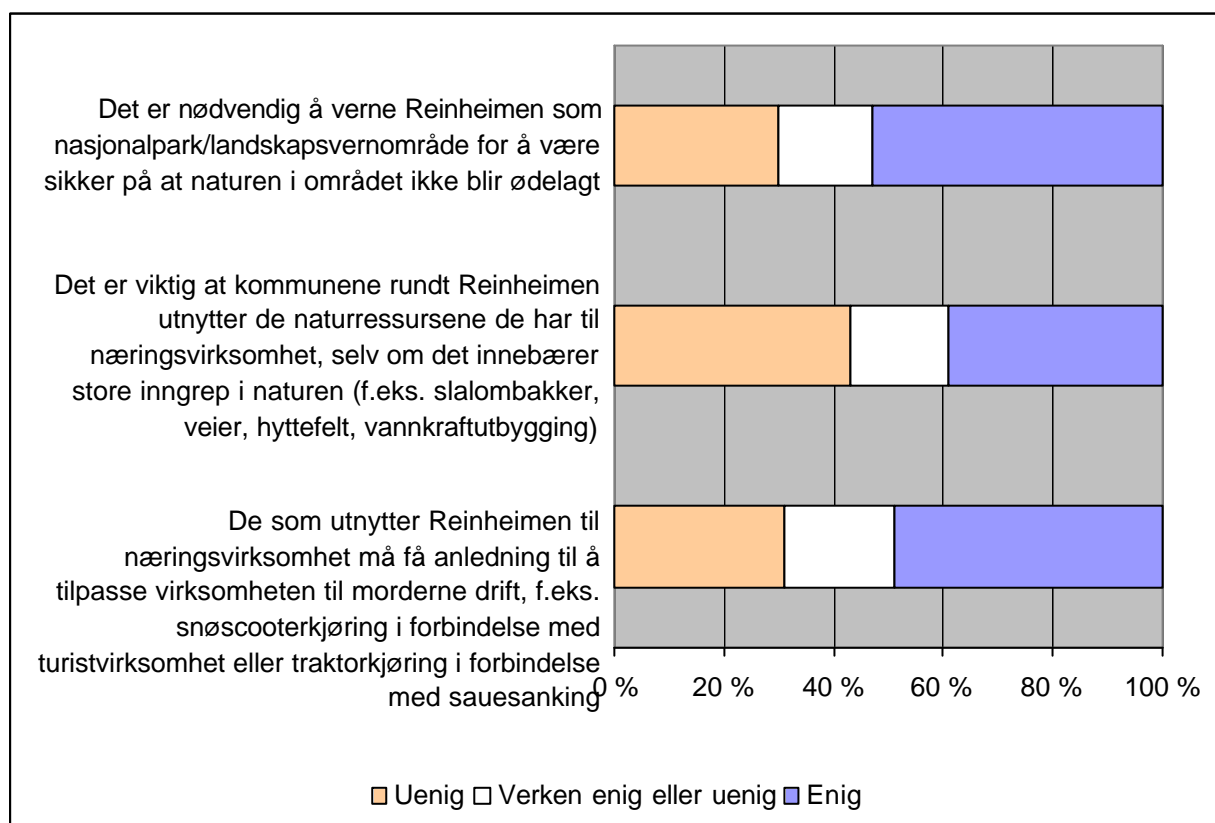
Den tradisjonelle bruken av utmarksområdene har imidlertid avtagende økonomisk betydning, med unntak av beiting. I mange lokalsamfunn er det derfor ønsket om å bruke områdene på nye måter. Det er imidlertid ingen entydig oppslutning om å bruke Reinheimen-området til nye formål (figur 12):

Påstanden om at “De som utnytter Reinheimen til næringsvirksomhet må få anledning til å tilpasse virksomheten til moderne drift, f.eks. snøscooterkjøring i forbindelse med turistvirksomhet eller traktorkjøring i forbindelse med sauesanking” får en gjennomsnittsskåre på 4.4, dvs. så vidt over det nøytrale punktet på skalaen (4). Om lag halvparten av de spurte (49%) er enige i påstanden, 20% sier at de er verken enige eller uenige, mens 31% er uenige.

Bruk som medfører permanente inngrep har noe mindre oppslutning i lokalbefolkningen. “Bare” 39% var enige i påstanden “Det er viktig at kommunene rundt Reinheimen utnytter de naturressursene de har til næringsvirksomhet, selv om det innebærer store inngrep i naturen (f.eks. slalombakker, veier, hyttefelt, vannkraftutbygging)”. 18% var verken enige eller uenige, mens 43% var uenige (gjennomsnittsskåre 3.9).

Kanskje noe overraskende er det vel halvparten (53%) av lokalbefolkningen som mener at det er nødvendig å verne Reinheimen som nasjonalpark/landskapsvernområde for å være sikker på at naturen i området ikke blir ødelagt. (17% er verken enige eller uenig, mens 30% er uenige). Siden den tradisjonelle bruken ikke antas å medføre noen skade på naturen, må det være nyere bruksformer som fører til denne holdningen. En bør imidlertid være oppmerksom på at utsagnet ikke sier noe om hvilke interesser lokalbefolkningen prioriterer i området, dersom de må velge mellom ulike interesser. En kan godt mene at det er nødvendig å verne Reinheimen for å være sikker på at naturen ikke blir ødelagt, men likevel prioritere å bruke området til nye bruksformer som reiselivsanlegg.

Figur 12 Nyere former for bruk av området

I forhold til de ulike kommunene, er det færre blant innbyggerne i Skjåk og Lesja som mener at det er nødvendig å verne Reinheimen som nasjonalpark/landskapsvernområde for å være sikker på at naturen i området ikke blir ødelagt. Mens Ca. 60% i de fire øvrige kommunen mener dette, gjelder dette bare 35-40% i Skjåk og Lesja. Det er også enkelte andre forskjeller mellom kommunene, men forskjellene danner ikke noen spesiell tendens.

Det er en tendens til at de med rettigheter i området er mer positive til ny bruk og i mindre grad ser behovet for vern av området enn de uten slik rettigheter, men forskjellene er ikke spesielt store. Mellom de som har tilhørighet til spesielle områder og ikke, er det minimale forskjeller i synet på de nevnte påstandene. Det er en samvariasjon mellom tilknytning til bostedskommunene og holdninger til tidligere bruk og modernisering av eksisterende bruk, ved at holdningene blir mer positive jo sterkere tilknytningen blir. Korrelasjonene er imidlertid svake (0.1-0.2).

Det er heller ikke så mange forskjeller i forhold til kjønn. Den mest markerte gjelder om det er viktig at kommunene rundt Reinheimen utnytter de naturressursene de har til næringsvirksomhet, selv om det innebærer store inngrep i naturen. 45% av mennene er enige i denne påstanden, mot bare 29% av kvinnene. På det beslektede utsagnet om de som utnytter Reinheimen til næringsvirksomhet må få anledning til å tilpasse virksomheten til moderne drift, er det derimot ingen forskjeller mellom kjønnene, slik at det er usikkert om den førstnevnte forskjellen skyldes tilfeldigheter eller reelle holdningsforskjeller.

Det er en forholdsvis svak samvariasjon mellom alder og tre av påstandene ($r=0.20-0.21$, $p=.000$). Tendensen er slik at jo eldre folk er, desto mer enige er de i at kommunene utnytter de naturressursene de har, at områder med spor etter tidligere tiders bruk er mer verdifulle enn uberørte områder og at den tradisjonelle bruken ikke medfører noen skade på naturen.

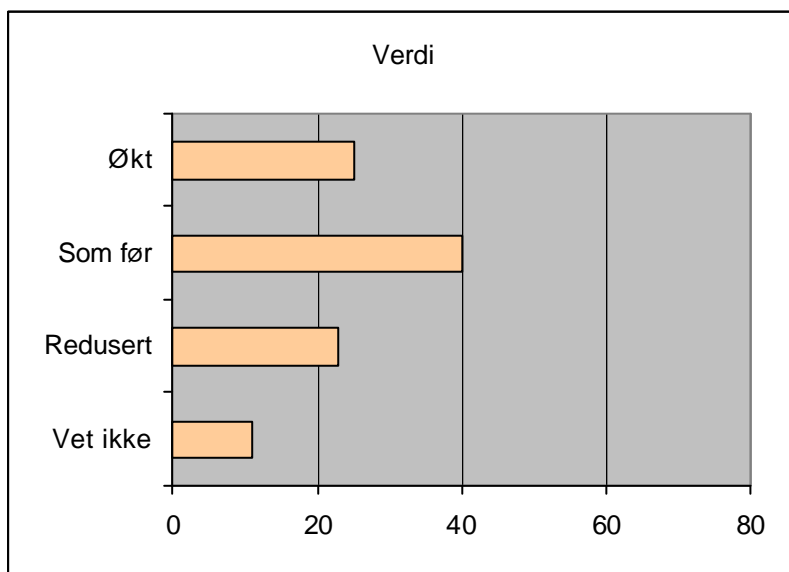
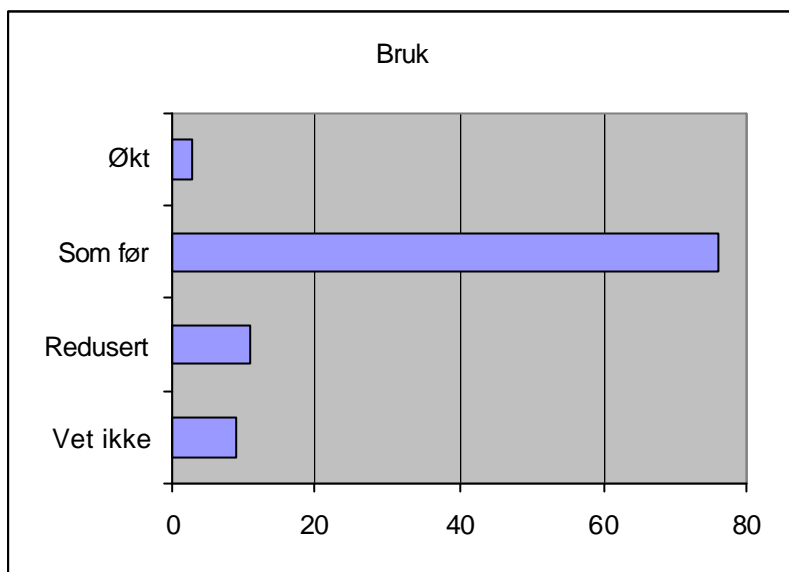
Viktigheten av at kommunene utnytter de naturressursene de har selv om det medfører store inngrep i naturen, er også det utsagnet som skiller mest i forhold til utdanningsnivå. Mens bare omlag 20% av de med høyskole-/universitetsutdanning er enige i påstanden, er andelen på over det dobbelte blant de med lavere utdanningsnivå. Når det gjelder påstanden om at de som bruker Reinheimen til næringsvirksomhet må få modernisere drifta, er de med høyskole-/universitetsutdanning mer skeptiske til dette enn de med mindre utdanning. Om lag 45% blant de med høyest utdanning er negative til dette, sammenlignet med i underkant av 30% blant de med kortest utdanning.

6 Hvordan tror lokalbefolkningen at vern vil påvirke deres opplevelse og bruk av Reinheimen?

Spørsmål om hypotetiske forhold må tolkes med stor forsiktighet. For det første er det ingen gitt å si hvordan en kommer til å reagere i en situasjon en aldri har opplevd. For det andre kan det tenkes at folk svarer taktisk på spørsmålet om hvordan de vil oppleve og bruke Reinheimen dersom området blir vernet. Dersom noen er sterkt i mot at området vernes, kan det f.eks. tenkes at de svarer at bruken vil bli sterkt redusert, som en protest mot forslaget.

Når det gjelder bruken mener imidlertid de fleste (76%) at de vil bruke området som før (figur 13). 11% sier at de sannsynlig vil bruke det mindre, 3% vil øke sin bruk, mens 9% svarer “vet ikke” (pga. avrunding blir summen lik 99%). Lokalbefolkningen synes med andre ord ikke å mene at et vern vil føre til vesentlig endret bruk av området. Noe annerledes stiller det seg med hvordan området vil bli *opplevd*. Om lag en fjerdedel av lokalbefolkningen mener at for dem vil Reinheimen-området få mindre verdi dersom det vernes som nasjonalpark eller landskapsvernområde, mens en like stor andel mener at området vil få større verdi. 40% mener at verdien blir omtrent den samme, mens 11% svarer “vet ikke”. Et eventuelt vern synes med andre ord å føre til større utslag når det gjelder områdenes opplevde verdi enn for faktisk bruk, noe som kan tyde på at vernestatusen har en *symbolsk betydning* som ikke er uvesentlig.

Figur 13 Hvis Reinheimen-området blir vernet, vil dette påvirke din bruk eller oppleving av området?

Ikke uventet er det flest skjåkvéer og lesjinger som mener at de kommer til bruke området mindre. Om lag 15% i disse to kommunene mener de kommer til å bruke Reinheimen-området mindre etter vern, sammenlignet med 5-10% i de andre kommunene. 35-40% i disse to kommunene sier også at området vil får mindre verdi for dem, dersom det vernes, sammenlignet

med 11-25% i de øvrige kommunene. Om lag 30% i kommunene Vågå, Lom, Norddal og Rauma mener at de sannsynligvis vil føle at Reinheimen får større verdi ved vern.

Blant de som har rettigheter i Reinheimen-området mener om lag en femtedel (21%) at de sannsynligvis kommer til å bruke området mindre etter et vern. Dette er om lag dobbelt så stor andel som gjennomsnittet totalt, og fire ganger så stor andel som blant de som ikke har slike rettigheter i området (5%). Det er mulig at den forholdsvis store andelen blant de med rettigheter som tror de kommer til å bruke området mindre, skyldes en antakelse om innskrenkning i rettighetene. Men den er også verdt å minne om at i begge disse gruppene er uendret bruk den klart største gruppen, og utgjør om lag tre fjerdedeler for begge grupper.

Det følelsesmessige utslaget er stort blant de med rettigheter i området. Hele 44% antar at de vil føle at Reinheimen-området får mindre verdi dersom det vernes som nasjonalpark eller landskapsvernområde, sammenlignet med "kun" 15% blant de uten slike rettigheter.

Det er forholdsvis små forskjeller mellom de som har tilhørighet til et område eller ei i forhold til endringer i bruk, selv om de er signifikante. Det sammen gjelder for mulige endringer i opplevd verdi. I forhold til bruksendringer er det heller ingen forskjeller i forhold til tilhørighet til bostedskommunen. I forhold til endringer i opplevd verdi er det imidlertid signifikante forskjeller. Mens 37% av de med sterkest tilknytning til kommunen (skåre 7) antakelig vil føle at området får mindre verdi, gjelder dette 21% av de med svakere tilknytning til kommunen ($X^2=17.70$, $df=2$, $p<0.05$).

I forhold til antatte bruksendringer er det ingen kjønnsforskjeller. I forhold til opplevd verdi, er det en større andel kvinner som er usikre på hvordan de vil oppleve dette enn menn, mens det er flere menn som sier at området vil ha samme verdi som før. Ellers er det små forskjeller.

I den yngste aldersgruppen (18-29 år) er det en større andel enn i de øvrige aldersgruppene som er usikre på om de kommer til å endre bruken ved et eventuelt vern, men ellers er det ingen store forskjeller mellom aldersgruppene. Over en tredjedel i aldersgruppen 18-29 år tror de vil oppleve at området får økt verdi som følge av et vern, mens 16% i denne aldersgruppen antar at området vil få redusert verdi for dem. For de eldste er situasjonen stikk motsatt, her er det 31% som antar redusert verdi og 16% økt verdi.

Det er ingen signifikante forskjeller i antatt bruksendring i forhold til utdanning. I forhold til endret verdi er det for det første en større andel blant de med kun grunnskoleutdanning som er usikre på hvordan de kommer til å reagere (17% i denne gruppa svarte "vet ikke", sammenlignet med

4-10% i de øvrige gruppene). Blant de som har en formening, er andelen som mener at området vil få mindre verdi på om lag 30% blant de med kun grunnskole- eller videregående utdanning, sammenlignet med ca. 15% blant de med høyere utdanning.

7 Diskusjon av resultatene

7.1 Reinheimen- ett område, mange steder

Lokalbefolkningens forhold til Reinheimen synes å være langt mer “lokalt” enn forvaltningsmyndighetenes. Mens forvaltningsmyndighetene forholder seg til et regionalt nivå og ser Reinheimen-området som en enhet, synes lokalbefolkningen først og fremst å forholde seg til enkeltområder, eller områder innen kommunen. “Heimfjellet” er en betegnelse det er nærliggende å bruke. De fleste bruker kun områder innen hjemkommunen, det ble oppgitt om lag 100 ulike stedsbetegnelser blant de om lag 240 som oppga at de var knyttet til et bestemt sted, og halvparten av de spurte opplever Reinheimen-navnet som fremmed. Det som forvaltningsmyndighetene behandler som ett område, er med andre ord et konglomerat av lokale steder. Dette betyr ikke at lokalbefolkningen ikke greier å se den regionale dimensjonen, men at fokuset sannsynligvis vil være ulikt.

7.2 Mange ulike former for tilknytning

Med økt fokus på lokal tilknytning og identitet, er det viktig å være klar over at det finnes ulike former for tilknytning blant lokalbefolkningen, og at de slår ut på ulike måter i forhold til synet på framtidig forvaltning av naturområdene.

Det finnes for det første en tilknytning basert på grunneierskap og rettigheter. Som forventet varierte denne med ønsker om å opprettholde dagens forvaltning av Reinheimen-området og kommunalt selvstyre. En sannsynlig årsak til dette er frykt for tap av rettigheter. Dette er i samsvar med en undersøkelse blant grunneiere som blir berørte av utvidelsesplanene for Rondane nasjonalpark. Her fant en at jo mer økonomisk avhengig respondentene var av utmarkas ressurser, desto mer negative var de til forvaltningens arbeid (Kaltenborn & Thorsberg 1998, s.36)

Den andre formen for tilknytning er tilknytningen til kommunen, som ut fra tidligere undersøkelser i samme område (Riese & Vorkinn 2000), synes å være en tilknytning til det sosiale miljøet og den kulturelle identiteten i lokalsamfunnet. Denne formen for tilknytning slår også ut i motstand mot vern, og ønsker om lokalt selvstyre. Denne reaksjonsmåten har sannsynligvis røtter i det gamle motsetningsforholdet mellom utkantsamfunn og storsamfunnet, og små utkantsamfunns behov for å hevde sin integritet (jfr. utredningen om den kulturelle identiteten for de seks kommunene). En annen viktig kulturell modell i mange utkantsamfunn er at naturens verdi er

knyttet til *bruk*. Dette ser en også uttrykt i denne undersøkelsen, ved at de med sterk tilknytning til kommunen er mer positive til nye former for bruk av Reinheimen-området, selv om det medfører inngrep.

Den tredje formen for tilknytning som er identifisert i denne undersøkelsen er den følelsesmessige tilknytningen til enkeltområder innen Reinheimen, som i overveiende grad ser ut til å være individuell og erfaringsbasert. Det er hevdet at en slik stedstilhørighet omfatter omsorg og omtanke for det spesielle stedet en har tilhørighet til (Relph 1976). I en undersøkelse i Skjåk kommune i forbindelse med planene for utbygging av Øvre Otta (Vorkinn & Riese 2001), syntes dette å bli bekreftet ved at de med sterk stedstilhørighet var mer negative til en utbygging enn de uten en slik tilknytning. I denne undersøkelsen, som omfatter vern av områdene, er det mest påfallende resultatet at stedstilhørighet *ikke* har signifikante utslag i forhold til forvaltningsmyndighet for en rekke konkrete forvaltningsoppgaver i Reinheimen-området. Mens de to andre tilknytningsformene samvarierer markert med ønsker om lokalt selvstyre, ser vi ikke dette for den følelsesmessige stedstilknytningen. Uten at det finnes belegg for dette direkte i resultatene, kan en her spekulere i om vernet for mange av de med sterk tilknytning til enkeltområder representerer et dilemma; De slipper framtidige inngrep i området, men er likevel ikke helt komfortable med at forvaltningen overtas av et sentralt forvaltningsorgan.

7.3 Holdninger til vern

Når det gjelder spørsmålet om vern-/ikke-vern, viser resultatene to klare tendenser. For det første er det størst oppslutning om at området skal fortsette å forvaltes som i dag. Dersom det skal vernes, er det mest ønskelig at kommunene skal ha ansvaret for forvaltningen. 44% er negative til at Fylkesmennene i de to fylkene skal ha forvaltningsansvaret, så mye som en tredjedel er svært negative.

Resultatet er verken uventet eller spesielt for Reinheimen-området. I en undersøkelse blant grunneiere i de kommunene som ble berørt av utvidelser av Rondane nasjonalpark fant en også "en utbredt negativ orientering mot vernet" (Kaltenborn & Thorsberg 1998, s.33). Årsakene til at en utvidelse av Rondane nasjonalpark vil virke negativt er de samme argumenter som brukes rundt Reinheimen-området for å begrunne hvorfor landskapsvernområde foretrekkes framfor nasjonalpark; En frykt for sterkere restriksjoner på bruken av området og mindre lokal styringsrett. En redsel for å miste rettigheter ble også registrert blant lokale brukere i en undersøkelse i Følgefønnoområdet sommeren 2000 (Context ANS 2000). Motstand mot opprettelser av nasjonalparker er imidlertid ikke noe særnorsk fenomen; I Sverige ble forslaget

om å opprette Kiruna nasjonalpark lagt på is i 1989, som følge av stor lokal motstand (Sandell 2000).

Det andre klare tendensen er at det en stor andel i lokalsamfunnene som ikke har noen klare synspunkter på den framtidige forvaltningen. Andelen som svarer enten “nøytral” eller “vet ikke” er på om lag 40% for alle de tre alternativene. Når en tar i betraktning at de som svarer i slike undersøkelser gjerne er mer interesserte i temaet enn andre, kan dette tyde på at opp mot halvparten av lokalbefolkningen ikke har noe klart standpunkt i denne saken. Det resultatet kanskje først og fremst er et uttrykk for, er at også “lokalbefolkningen” er en sammensatt gruppe.

7.4 Framtidig forvaltning av Reinheimen-området

I forhold til konkrete forvaltningsoppgaver, fikk respondentene valget mellom tre ulike forvaltningsmyndigheter; 1) Hver enkelt kommune, 2) Et fellesutvalg for kommunene Rauma, Norddal, Skjåk, Lom og Lesja, samt 3) Fylkesmannen. Resultatene samsvarer i stor grad med holdningene til vern-/ikke-vern, ved at det er stor oppslutning om lokalt forvaltningsansvar og lav oppslutning om Fylkesmannen som forvaltningsmyndighet. Det er imidlertid et annet hovedtrekk i resultatene som er verdt å merke seg, og det er at *for 7 av 11 tiltak er det halvparten eller mer som ønsker en forvaltningsmyndighet som er overordnet det kommunale nivået*. Dette tyder på at en stor andel av lokalbefolkningen ser uheldige sider ved det kommunale selvstyret, og at de i mange tilfeller ønsker at en overordnet instans skal ha forvaltningsansvaret. Et fellesutvalg for de seks berørte kommunene er da det klart mest foretrukne alternativet. Ønsker om lokalt selvstyre er med andre ord ikke ensbetydende med ønsker om *kommunalt* selvstyre.

Ellers tyder undersøkelsen (ikke overraskende) på at det er knyttet størst interesse til kommunalt selvstyre for seterdalene og de skogkledde områdene nær bygdene. Dette kan ha betydning for hvilken forvaltningsordning som velges for områdene i framtida, men også for hvilken verneform som eventuelt velges. Landskapsvernformen vil antakelig reellt sett være minst konfliktfyllt i seterdalene og områdene nær bygdene, sammenlignet med nasjonalparkvern. Det er imidlertid et problem at nærmere to tredjedeler av de spurte ikke synes å kjenne til forskjellene mellom de to verneformene. Mangelen på kunnskap om ulike verneformer er imidlertid heller ikke noe særnorsk fenomen. I en undersøkelse blant et generelt utvalg blant befolkningen på New Zealand, var det f.eks. svært mange som blandet sammen verneformene “National park” og “Wilderness”, og også feilbedømte hvilken virksomhet som var tillatt i “Wilderness”-områder (Shultis 1999). Dersom landskapsvernformen velges, synes det derfor å være et forholdsvis stort

behov for informasjon om hva denne verneformen innebærer av restriksjoner av faktisk bruk, og hva slags bruk som fortsatt vil være tillatt.

I tillegg til *hvem* som skal forvalte områdene, er et også et spørsmål om *hva slags bruk* som skal tillates i Reinheimen-området i framtida. Som nevnt innledningsvis blir det lagt stor vekt på naturens *bruksverdi* i mange lokalsamfunn, både ut fra tradisjoner og dagens bruk.

Som forventet viser det seg at eldre tiders bruk blir høyt verdsatt, og områder med kulturminner verdsettes høyere enn “uberørte” naturområder. Det er også helt sentralt for lokalbefolkningen å få beholde retten til å utøve den tradisjonelle bruken med jakt og fiske.

I forhold til å bruke Reinheimenområdet til *nye* formål, er det imidlertid langt mer varierende resultater blant lokalbefolkningen. Faktisk er det en såpass stor andel som 30-40% som er negative til næringsvirksomhet som medfører motorisert ferdsel eller store inngrep i naturen (40-50% er positive, mens resten er nøytrale).

Det avtegner sett etter hvert et mønster i svargivningen i undersøkelsen. For det første ser en at lokalbefolkningen på ingen måte er en ensartet gruppe i synet på framtidig bruk og forvaltning av Reinheimen-området. På den ene siden synes det å være en utbredt fellesforståelse i lokalsamfunnene om at naturverdiene er nært knyttet til bruken av områdene. Spor etter tidligere tiders bruk blir høyt verdsatt, og det er også viktig å kunne videreføre tradisjonell bruk som jakt og fiske. I synet på ny bruk av områdene, er imidlertid lokalsamfunnene som nevnt, langt mer splittet. Det synes å være en betydelig gruppe i befolkningen som ønsker å bevare naturkvalitetene i Reinheimen- området, og som slik sett er enige i *formålet* med et eventuelt verneområde. Spørsmålet om vern er imidlertid ikke bare et spørsmål om hvordan et område skal brukes i framtida, det er også et spørsmål om *hvem* som skal ha kontrollen over områdene. I en britisk undersøkelse ble det vist at lokalbefolkningen hadde sympati for verneformålene, men antipati mot måten vernet og forvaltningen ble gjennomført på (McCarthy 1991).

Motsetningsforholdet mellom lokalsamfunn og storsamfunn kan ha karakter av å være en *generell* kulturell modell for et lokalsamfunn. Dette innebærer at en viktig del av selvforståelsen av det å høre til i et lokalsamfunn, er et sterkt fellesskap mellom innbyggerne i kommunen i motsetning til de “andre” utenfor. Både nabokommuner, fylkessentra og “storsamfunnet” kan fylle rollen som de “andre”, avhengig av hvilken sak som står i fokus. Et ønske om lokalt selvstyre og autonomi kan være så overordnet, at det overskygger ønsket om i størst mulig grad å ta vare på naturverdiene i området, dersom dette innebærer at kontrollen over områdene tas over av “storsamfunnet” ved miljøvernmyndighetene.

7.5 Mulige konsekvenser av et vern - avbøtende tiltak

Det er naturlig nok ikke mulig å kvantifisere hvilke konsekvenser et vern vil ha for den lokale identiteten og tilhørigheten. Undersøkelsen tyder imidlertid på at et eventuelt vern ikke vil ha så stor betydning for den enkeltes bruk, men at det er en frykt for innskrenkninger i formelle rettigheter og ikke minst det lokale selvstyret.

Tyske kulturanropologer tolker ofte kampen for det enestående ved lokal kultur og lokal identitet som en kompensasjon for mangler på andre områder (Sunnus 1996). Når den økonomiske situasjonen forverres og den politiske innflytelsen reduseres (slik mange små utkantsamfunn nå opplever), krever dette nye strategier for positiv identifikasjon med lokalsamfunnet. Fokuseringen på naturverdiene som bruksverdi og den tradisjonelle utnyttningen av naturområdene som en kontrast til storsamfunnets verneforståelse av natur, kan være en slik strategi. Det er derfor sannsynlig at et vern vil ha en viss negativ innflytelse på den lokale identiteten, ikke som en enkeltstående hendelse, men som en del av en generell samfunnsutvikling der mange utkantsamfunn er presset økonomisk, politisk og kulturelt.

På den andre sida er det om lag en fjerdedel av de spurte som føler at Reinheimen-området vil få større verdi, dersom det blir vernet. Det er hevdet at begrepet nasjonalpark har en dobbelt betydning. På den ene siden står det for vern av natur, langsiktig ansvar og positive naturopplevelser. På den andre siden har det stått for sentralmaktens overgrep på lokal arealbruk gjennom byråkrati og hindrende regler (Sandell 2000). Antakelig er det denne dobbelte betydningen vi ser i spørsmålet om endringer i opplevd verdi, og resultater fra undersøkelsen mer generelt.

Et vern vil også innebære et skifte av forvaltningsperspektiv fra et lokalt til regionalt nivå. Dette vil i seg selv kunne medføre at interessen for forvaltningen av området svekkes noe blant lokalbefolkningen, som i stor grad synes å forholde seg til sitt "heimfjell" og ikke til Reinheimen som helhet.

Et vern av Reinheimen-området etter naturvernlova vil sannsynligvis uansett bli oppfattet som et anslag mot det lokale selvstyret. Men undersøkelsen viser at et slikt vern vil ha større aksept i lokalsamfunnene dersom et visst lokalt selvstyre opprettholdes. Lokalt selvstyre kan da like gjerne tolkes som en felles overbygning for de berørte kommunene som kommunalt selvstyre, som det synes å være en viss skepsis til. For å opprettholde lokalbefolkningens "eierskap" til og interesse for Reinheimen-området, vil det likevel være aktuelt å opprette egne *kommunale* forvaltningsorganer, f.eks. i form av lokale tilsynsutvalg slik en har for Jotunheimen nasjonalpark.

Undersøkelsen tyder dessuten på at en betydelig andel av lokalbefolkningen ikke kjenner forskjellen mellom de to verneformene nasjonalpark og landskapsvernområde. Dersom Reinheimen blir vernet, vil det være behov for informasjonstiltak rettet mot lokalbefolkningen som klargjør hvilke verneregler og forskrifter som gjelder for en eventuell nasjonalpark, og hvilke som gjelder for et landskapsvernområde. Dette vil kun dempe de interessekonflikter som finnes pga. faktiske misfortsæelser om vernereglene.

Ellers bør det vurderes om kulturminnene i området i større grad kan utnyttes positivt av vernemyndighetene. Mens lokalsamfunnets bruksperspektiv på naturverdiene i Reinheimen-området og storsamfunnets verneperspektiv i utgangspunktet synes uforenlige, har de et berøringspunkt i kulturminnene og kulturspor mer generelt i området. Formelt sett er det fullt mulig å vektlegge kulturmiljøperspektivet ved opprettelsen av verneområder. Kulturminner er f.eks. blant verneformålene for opprettelsen av nasjonalparker (jfr. naturvrnlova §3). Reelt sett synes denne muligheten i mindre grad å være benyttet. “Nokre nasjonalparker har som delmål å ta vare på verdifulle kulturminne, men i mange nasjonalparker har styresmaktene vore relativt passive til førekomsten av kulturminne” (Direktoratet for naturforvaltning 1996). I praksis har det imidlertid vist seg at restaureringsprosjekter av nyere kulturminner som fraflyttede gardsbruk, kan utløse en sterk fellesinnsats mellom ulike interessegrupper i Utladalen landskapsvernområde (Solem 2000). Å innlemme kulturminnene i verneformålene for et eventuelt verneområde, ville tjene som en anerkjennelse av lokalsamfunnets “bruksperspektiv”. I en eventuell forvaltningsplan ville konkrete sikrings- og restaureringstiltak av kulturminner kunne skape felles oppgaver og målsettinger blant ulike interessegrupper, med de muligheter dette innebærer for kontaktskaping og tillitsbygging på sikt.

8 Referanser

- Ariansen, P. 1992. Miljøfilosofi. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bearden, W.O., Netemeyer, R.G. & Mobley, M.F. Handbook of Marketing Scales. Multi-item Measures for Marketing and Consumer Behavior Research. - Sage Publications.
- Brøgger, J. 1999. *Psykologisk antropologi*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Burkeland, S. & Veiden, P. 1999. Samfunnsvitenskapelig ordbok. Oslo: Spartacus forlag As.
- Carr, D.S. & Halvorsen, K. 2001. An evaluation of three democratic, community-based approaches to citizen participation: Surveys, conversations with community groups, and community dinners. *Society and Natural Resources*, 14: 107-126.
- Colton, C.W. 1987. Leisure, Recreation, Tourism. A Symbolic Interactionsim View. *Annals of Tourism Research*, Vol. 14, pp- 345-360.
- Context ANS. 2000. Folgefonna nasjonalpark. Spørreundersøkelse. Landskapsoppleving blant brukarar av Folgefonområdet. Rapport fra Context ANS etter oppdrag fra Fylkesmannen i Hordaland, miljøvernavdelinga.
- Dimanche, F. & Samdahl, D. 1994. Leisure as Symbolic Consumption: A Conceptualization and Prospectus for Future Research. *Leisure Sciences* 16: 119-129.
- Direktoratet for naturforvaltning 1996. *Forvaltning av nasjonalparker*. DN-rapport 1996-3.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2000. Fastsetting av konsekvensutredningsprogram for verneplan Reinheimen. Brev til Fylkesmennene i Møre og Romsdal og Oppland. 20.11.00.
- Kaltenborn, B.P. 1998. Effects of sense of place on responses to environmental impacts: A study among residents in Svalbard in the Norwegian High Arctic. *Applied Geography*, Vol.18, No.2, pp. 169-189.
- Kaltenborn, B.P. & Thorsberg, A. 1998. Bruk og vern hand i hand? - Lokal medvirkning i utvidelsen av Rondane nasjonalpark. ØF-rapport nr. 08/1998.
- Kleiven, J. 1992. Local attachment and reaction to local environmental problems - differences between visitors and local inhabitants on the Norwegian coast. Paper given at the First International Congress of arctic Social Sciences (ICASS I). Université Laval, Ste. Foy (Québec), Canada, 28-31 October 1992.
- Krogh, E. Udatert. Lokal deltakelse som mål og virkemiddel. Undervisningsnotat "Natur- og ressursforvaltning i teori og praksis. Komeptansegivende etterutdanningskurs for offentlige forvaltere". Institutt for økonomi og samfunnsfag, Norges Landbrukshøgskole.
- Larson, G. et al. 1990. Synthesis of the critique of land management planning. Policy Analysis Staff Publication FS-453. Washington, DC: USDA Forest Service.
- Ref. i Williams, D.R. & Patterson, M.E. 1996. Environmental meaning and ecosystem mangement: Perspectives from environmental psychology and human geography. *Society and Natural resources*, 9: 507-521.

- McCarthy, J. 1991. Sites of special scientific interest. The british experience. *Natural Areas Journal*, 11: 108-113. Referert i: Teigland, J. 1995. Konsekvenser av områdevern for primærnæringer og lokalsamfunn. Telemarksforskning, rapport nr. 101.
- McIntyre, N. & Pigram, J.J. 1992. Recreation Specialization Reexamined: The Case of Vehicle-based Campers. *Leisure Sciences* 14: 3-15.
- Meyer, R. 1994. Friluftsområder - mer enn funksjon og estetikk? Om friluftsliv og affektive bånd til steder. - I: *Friluftsliv: Effekter og goder*. Referat fra forskningskonferanse. DN-notat 1994-7. s
- Meyer, R. 1996. Place Identity in Outdoor Recreation: The Case of Norwegian Boaters. *Human Ecology Review*, 2: 170-180.
- NOU 2000:22. *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune*. Statens forvaltningstjeneste, Oslo.
- Poisner, J. 1996. A civic republican perspective on the national environmental policy act's process for citizen participation. *Environmental law*, 26:1, s. 53-94.
- Proshansky, H.M., Fabian, A.K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57-83.
- Relph, E. 1976. *Place and placelessness*. London: Pion Limited.
- Riese, H. & Vorkinn, M. 2000. The social nature. Problems associated with public participation processes in relation to natural resource management. Submitted to Mountain Research And Development.
- Sandell, K. Ett reservatsdilemma. Kiruna nationalparksförslag 1986-1989 och makten över fjällen som fritidslandskap. ETOUR, Rapport 2000:5.
- Schroeder, H. 1996. Psyche, Nature, and Mystery: Some psychological Perspectives on the Values of Natural Environments. In: Driver, B.L., Dustin, D., Baltic, T., Elsner, G. & Peterson, G. (eds.) *Nature an the Human Spirit*, pp. 81-96. Venture Publishing, Inc., State College, Pennsylvania.
- Schultis, J. 1999. The duality of wilderness: Comparing popular and poltical conceptions of wilderness in New Zealand. *Society and Natural Resources* 12: 389-404.
- Schultz, S.E., Kleine, R.E. & Kernan, J.B. 1989. "These Are A Few of My Favorite Things". Toward an Explication of Attachment as a Consumer Behavior Construct". *Advances in Consumer Research* 16: 359-366.
- Selin, S.W. & Howard, D.R. 1988. Ego Involvement and Leisure Behavior: A Conceptual Specification. *Journal of Leisure Research* 20 (3): 237-244.
- Skjåk, K. K. & Bøyum, B. 1995. Intervjuundersøking om nasjonal identitet 1995. NSD rapporter nr. 103.

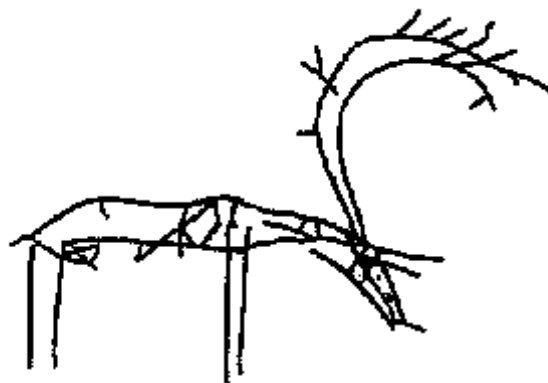
- Smith, P. D. & McDonough, M.H. 2001. Beyond Public Participation: Fairness in Natural Resource Decision Making. *Society and Natural Resources*, 14: 239-249.
- Solem, R. 2000. Kva skjede i Utladalen landskapsvernområde? I Dybwad, T. (red.) 2000. *Nasjonalparkar og næring - hand i hand? Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Rapport nr. 4-2000*, s. 31-35.
- Stortingsmelding nr. 24 (2000-2001) om "Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.
- Sunnus, M. 1996. "Öland is Different". The Contradistinction of "Inside" and "Outside" in the Construction of a Regional identity.
- Tilley, C. 1994. *A phenomenology of landscape*. Oxford: Berg Publishers
- Vorkinn, M. 1998. Visitor response to management regulations - a study among recreationists in southern Norway. *Environmental Management*, Vol. 22, No.5, pp. 737-746.
- Vorkinn, M. & Riese, H. 2001. Environmental concern in a local context - the significance of place attachment. *Environment and Behavior*, Vol. 33 (2), pp. 249-263.
- Vorkinn, M., Vittersø, J. & Riese, H. 2000. Norsk friluftsliv - på randen av modernisering? ØF-rapport nr. 02/2000.
- Williams, D.R. , Patterson, M.E., Roggenbuck, J.W. & Watson, A.E. 1992. Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure Sciences*, 14, 29-46.
- Young, J.M., Williams, D.R. & Roggenbuck, J.W. 1990. The Role of Involvement in Identifying Users Preferences for Social Standards in the Cohutta Wilderness. I: Hope II, D. (red.) *Proceedings. 1990 Southeastern Recreation Research Conference*, Vol. 12. s. 173-183.
- Aars, J. 2000. Brukerundersøkelser som demokrativertøy? En praktisk og kritisk idéhåndbok. Oslo: Kommuneforlaget.

Vedlegg: Spørreskjema

Spørreskjemaet ble kopiert ned til A5-format ("hefte-format"). Skjemaet hadde også et kartvedlegg i midten av skjemaet som ikke er vedlagt her.

"Reinheimen" -området

**Ei spørjeundersøking blant lokalbefolkinga i
Rauma, Norddal, Skjåk, Lom, Vågå og Lesja**

Om den kommunen du bur i

1a Kvar er du busett? (Sett kryss)

- 1 Rauma kommune
2 Norddal kommune
3 Skjåk kommune

- 4 Lom kommune
5 Vågå kommune
6 Lesja kommune

1b Kor mange år har du budd i denne kommunen? ____ år

2 Kor sterkt kjenner du deg knytt til den kommunen du bur i no?

(På skalaen under frå null til seks, sett ring rundt det talet du meiner høver best)

Ikkje knytt til i det heile

Svært sterkt knytt til

0 ---- 1 ---- 2 ---- 3 ---- 4 ---- 5 ---- 6

3 Viss du kunne betre arbeids- eller levekåra dine, kor villig eller uvillig ville du vere til å flytte til ein annan stad i landsdelen? (Sett berre eitt kryss)

	Svært villig	Nokså villig	Verken villig eller uvillig	Nokså uvillig	Svært uvillig	Veit ikkje
1	☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	9 ☐

Bruk av "Reinheimen"-området

"Reinheimen" blir brukt som navn på området mellom Ottadalen, Romsdalen og Lesjadalføret. Arbeidsgrensene for det verneplanområdet som no vert utreda, er vist på kart i midten av dette skjemaet.

Vi vil gjerne vite korleis du bruker "Reinheimen"- området i dag, og kva tilknytning du har til området.

"Reinheimen" dekkjer eit stort område, og mange bruker nok berre deler av området. Ikkje bry deg så mykje om dette i fyrste omgang. Dette kjem vi nærare attende til i spørsmål 6.

4 Har du eller andre i husstanden din nokon bruks- eller eigedomsrett i det området som er avmerka som "Reinheimen"? (Sett eitt eller fleire kryss)

1	☐	Nei	Ja;	1	☐	Seter	1	☐	Beiterett
				1	☐	Hytte, bu, naust	1	☐	Privat fiskerett
				1	☐	Skogeigedom	1	☐	Andre rettar, kva slag?
-

5a Kor mange år har du brukt "Reinheimen" ? ____ år G Aldri

5b Korleis har du vanlegvis brukt dette området? (Kryss av for alle aktuelle aktivitetar)

1	☐	Seterdrift	1	☐	Storviltjakt	1	☐	Andre turar til fots
1	☐	Tilsyn/sanking av bufe	1	☐	Småviltjakt	1	☐	Skiturar
1	☐	Fiske	1	☐	Bærplukking	1	☐	Hytteliv

Anna verksemd/ andre aktivitetar:

.....

7c Kor einig eller ueinig er du i påstandane under? (Sett eitt kryss for kvar påstand)

	1 Svært ueinig	2 Ueinig	3 Verken einig eller ueinig	4 Einig	5 Svært einig
Dette særskilte området er viktigare for meg enn dei fleste andre område	G	G	G	G	G
Å bruke dette særskilte området gjev meg mykje glede	G	G	G	G	G
Slekta mi har brukt dette særskilte området i lange tider	G	G	G	G	G
Dette særskilte området kjennes nesten som ein del av meg sjølv	G	G	G	G	G
Dette særskilte området har ei spesiell meining for dei fleste som bur i kommunen	G	G	G	G	G
Eg har mange gode minner frå dette særskilte området	G	G	G	G	G
Det er fyrst når du har brukt eit område i lang tid at du skjønner kva verdi området har	G	G	G	G	G

8 Det fins mange høgfjellsområde i Norge. Nokre blir rekna for å vera meir verdifulle enn andre, anten fordi ein her har sjeldne dyre- eller planteartar, eller fordi landskapet er særst flott. Kor verdifullt tykkjer *du* at "Reinheimen"-området er, samanlikna med andre høgfjellsområde i Norge?

Reinheimen er blant dei minst verdifulle høgfjellsområda

Omlag som gjennomsnittet

Reinheimen er blant dei mest verdifulle høgfjellsområda

(-3) ----- (-2) ----- (-1) ----- 0 ----- 1----- 2 ----- 3

12 Viss det no blir slik at “Reinheimen”-området blir verna etter naturvernlova, meiner du at det vil gjere nokon forskjell for lokalsamfunnet om området blir verna som nasjonalpark eller som landskapsvernområde?

1 **G** Nei, kvifor?

2 **G** Ja, kvifor?

3 **G** Veit ikkje

.....

13 Det blir no diskutert om ein større del av forvaltingsansvaret for naturområde bør overlatast til lokalsamfunna. Vi vil gjerne vite kva du meiner om dette. Under har vi sett opp ei rekke aktuelle forvaltingsoppgåver. For kvar oppgåve, ber vi om at du krysser av for kven du meiner bør ha forvaltingsansvaret.

	1	2	3
	Kvar enkelt kommune	Ei fellesutval for kommunene Rauma, Norddal, Skjåk, Lom, Vågå og Lesja	Fylkesmannen
Når det gjeld “Reinheimen”-området, kven tykkjer du skal...			
... ha det overordna ansvaret for høgjellsområda	G	G	G
... ha det overordna ansvaret for seterdalane og dei skogkleddede områda nær bygdene	G	G	G
... avgjere søknader om snøscooterkøyring	G	G	G
... avgjere søknader om bygging av hytter, buer og naust i området	G	G	G
... ha ansvaret for den daglege forvaltninga av “Reinheimen”-området	G	G	G
... ha ansvaret for å fylgje opp plikter i internasjonale avtaler om t.d. villrein, rovdyr og biologisk mangfald	G	G	G
... avgjere søknader om bygging av vegar, anlegg av grustak o.l. i området	G	G	G
... gje fellingsløyve for rovdyr i “Reinheimen”-området	G	G	G
... avgjere søknader om bygging av reiselivsbygg i området	G	G	G
... avgjere søknader om opparbeiding, merking og skilting av stier innanfor “Reinheimen”	G	G	G
... ha ansvaret for at naturverdiane blir tekne vare på i “Reinheimen-området”	G	G	G

14 Det er mange ulike syn på korleis “Reinheimen” skal forvaltast: Dette gjeld ikkje berre kven som bør forvalte området, men og korleis det skal forvaltast. I spørsmålet under vil vi gjerne vite om du er einig eller ueinig i ein del påstandar.

Sett ring rundt det talet du tykkjer høver best for kvar påstand.

	<i>Svært ueinig</i>	<i>Verken ueinig eller einig</i>	<i>Svært einig</i>
Det er viktig at innanbygdsbuande får behalde dei rettane dei no har til jakt og fiske i Reinheimen-området	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Det er viktig at kommunane rundt Reinheimen utnytter dei naturressursane dei har til næringsverksemd, sjølv om det innebér store inngrep i naturen (eks. slalombakker, vegar, hyttefelt, vasskraftutbyggjing)	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Det er naudsynt å verne Reinheimen som nasjonalpark/landskapsvernområde for å vere sikker på at naturen i området ikkje blir øydelagt	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Eit naturområde med spor etter tidlegare tiders bruk (t.d. vassrenner, reinsgraver, steinbuer) har større verdi enn eit naturområde utan slike spor	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Den tradisjonelle bruken av Reinheimen (jakt, fiske, beiting) gjer ikkje nokon skade på naturen	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Dei som utnytter Reinheimen til næringsverksemd, må få høve til å tilpasse verksemda til moderne drift, t.d. scooterkøyring i samband med turistverksemd, eller traktorkøyring i samband med sauesanking	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		
Det er viktig å taka vare på den gamle kunnskapen om korleis ein kan utnytte Reinheimen for å overleve (t.d. jakt, fiske, beiting)	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7		

15 Viss "Reinheimen" vert verna som nasjonalpark eller landskapsvernområde, kan dette påvirke både korleis folk bruker området, og det kan påvirke korleis området blir opplevd. Viss området vert verna, vil dette påvirke din bruk eller oppleving av området?
(Sett eitt kryss i kvar kolonne)

a) Viss "Reinheimen" vert verna, vil eg antakeleg bruke området:

1	☐	Mykje mindre
2	☐	Noko mindre
3	☐	Som før
4	☐	Litt meir
5	☐	Mykje meir
6	☐	Veit ikkje

b) Viss "Reinheimen" vert verna vil eg antakeleg føle at området får:

1	☐	Langt mindre verdi
2	☐	Litt mindre verdi
3	☐	Same verdi som før
4	☐	Litt større verdi enn før
5	☐	Langt større verdi enn før
6	☐	Veit ikkje

BAKGRUNNSOPPLYSINGAR

16 Kjønn:

1 Kvinne

2 Mann

17 Fødselsår: 19_____

18 Kor lang skulegang har du? (Sett ring rundt det antal år du har gått på skule)

Grunnskule

Videregående

Høgskule/universitet

1 2 3 4 5 6 7 8 9

10 11 12

13 14 15 16 17 18 19+

19 Har du noko tilknytning til landbruksnæringa? (Eksempel på slik tilknytning kan vere at du driv gardsbruk, er oppvaksle på gard, har slektingar som driv gard, har feriert på gard i mange år, har jobba på gard i ei periode e.l.)

1 Nei

2 Ja, har sterk tilknytning til landbruksnæringa

3 Ja, har middels sterk tilknytning til landbruksnæringa

4 Ja, har litt tilknytning til landbruksnæringa

**Lokal tilhørighet, bruk og synspunkter på framtidig
forvaltning av Reinheimenområdet**

Rapporten oppsummerer resultatene fra en intervjuundersøkelse blant lokalbefolkningen i de seks kommunene som er berørt av forslaget til verneplan for Reinheimen (Norrdal, Rauma, Lesja, Vågå, Lom og Skjåk). Rapporten belyser lokalbefolkningens bruk og tilknytning til områdene, synspunkter på framtidig forvaltning av området, samt antatte konsekvenser av vern for egen bruk og opplevelse av området.

ØF-Rapport nr. 09/2002

ISBN nr. 82-7356-495-9

ISSN nr. 0809-1617